

Eğitim Eşitliği Açısından Yatılı Bölge Ortaokullarının Değerlendirilmesi*

Tuğba DEMİREL**
Türker KURT***

Atıf için:

Demirel, T. ve Kurt, T. (2021). Eğitim eşitliği açısından yatılı bölge ortaokullarının değerlendirilmesi. *Journal of Qualitative Research in Education*, 26, 53-87.
doi: 10.14689/enad.26.3

Öz: Bu çalışmada Türkiye’de kırsal kesimdeki zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitim ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak açılan yatılı bölge ortaokullarının (YBO) eğitim eşitliği açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, derinlemesine görüşme tekniğinin kullanıldığı nitel bir araştırmadır. Araştırma; Ankara, Bingöl ve Bartın illerindeki YBO’larda görev yapan 39 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Analizlerin sonucunda YBO’larda verilen eğitimin bu okullarda görev yapan öğretmenler tarafından kaliteli olarak nitelendirildiği, bu okullara ihtiyaç sahibi çocukların devam ettiği, buna karşılık bu okullarda öğrenim gören çocukların aile yoksunluğu yaşadıkları ve bunun çocukların akademik başarılarına olumsuz yansımalarının olduğu belirlenmiştir. Türkiye’de YBO’ların kırsal kesimlerde yaşayan çocukların eğitime erişimi açısından eğitim eşitliğine olumlu katkı sağladığı buna karşılık çocukların ailesinden uzakta kalmasından kaynaklanan sorunlar ve henüz YBO’lar arasında belirli standartları karşılayamayan okulların olması nedeniyle eşitsizlik sorunu ortaya çıkardığı söylenebilir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak yatılı okullar arasındaki nitelik farklılıklarının ortadan kaldırılması, bu okullardaki öğretmen değişimi hızının azaltılması ve kadrolu öğretmenlerin görev yapması önerilmiştir. Buna ilave olarak çocukların aile özlemi çekmesi ve bunun akademik başarıyı olumsuz etkilemesi durumu göz önüne alınarak yatılı ortaokulların çocuklar için bir zorunluluk olmaktan çıkarılması ve bir seçenek haline gelmesi gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim eşitliği, eğitimde fırsat ve imkân eşitliği, yatılı okullar, yatılı bölge ortaokulları, Millî Eğitim Bakanlığı

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 27.02.2019

Düzeltilme Tarihi: 29.09.2020

Kabul Tarihi: 25.04.2021

© 2021 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

* Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye, t-yilmaz@hotmail.com

*** Sorumlu Yazar: Gazi Üniversitesi, Türkiye, turker@gazi.edu.tr

Giriş

Türkiye’de, okulu açık olmayan veya çok az öğrencinin olduğu kırsal yerleşim yerlerinde ikamet eden zorunlu eğitim çağındaki öğrencilere eğitim hizmetinin nasıl sunulacağı eğitim sisteminin karşı karşıya olduğu önemli sorunlardan biri olmuştur. Türkiye’de özellikle kırsal yerleşim bölgelerindeki okulların açık tutulması ve bu okullara öğretmen atanması istenilen düzeyde sağlanamamıştır. Bu nedenle ortaya çıkan erişim sorunun giderilmesi için yatılı okulların açılması, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kuruluş yıllarından itibaren yaygın bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de zorunlu eğitimin sekiz yıla çıkarılmasını takiben okullar taşınmalı, normal ve yatılı olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Bu dönemde yatılı ve pansiyonlu okullar ayrı bir önem kazanmış ve sayıları hızla arttırılarak, yaygınlaştırılması yoluna gidilmiştir (Gündüz, 2006). Kırsal kesimdeki çocukları eğitime erişim sorunun çözülmesi için yatılı okulların açılmasının yanısıra taşıma eğitim uygulaması da başlatılmıştır (Arı, 2002). 2012 yılında yatılı ilköğretim bölge okullarının ilkokul kısmının kapatılmasından itibaren, yatılı öğretimden çok taşınmalı eğitime ağırlık vermeye yönelik bir eğilimin başladığı söylenebilir.

Zorunlu eğitim süresinin 1997 yılında sekiz yıla ve 2012 yılında 12 yıla çıkarılmasıyla birlikte okullaşma oranlarında nicel anlamda çok önemli artış kaydedilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) istatistiklerine göre 1997-1998 yılında okullaşma oranları ilköğretim için %86* ve ortaöğretim için %74 düzeyinde iken (MEB, 2006), 2020 yılı itibarıyla net okullaşma oranları ilkokul düzeyinde %94, ortaokul düzeyinde %96 ve lise düzeyinde %85 seviyesine ulaşmıştır (MEB, 2020). Eğitime erişimde nicel anlamda önemli bir ilerleme sağlanmış olmakla birlikte, eğitimin niteliği açısından yeterli düzeyde bir iyileşmenin sağlanamadığı ve halen eğitim sistemin toplumun tüm kesimlerine eşit eğitim imkânı sunamadığı yönünde eleştiriler veya tartışmalar ortaya konulmuştur (Dünya Bankası, 2013; Eğitim Reformu Girişimi [ERG], 2017; Ferreira ve Gignoux, 2010; Dünya Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı [OECD], 2017; Tedmem, 2016). Daha ayrıntılı olarak ele alındığında Türkiye’de eğitimde eşitsizliğe neden olan başlıca sorunlar arasında kızların eğitime erişim düzeyinin erkeklerden düşük olması, bölgeler arası eğitim kalitesi farklılıklarının oldukça yüksek düzeyde olması, okul bırakma ve devamsızlık düzeyinin çok yüksek olması, nüfusu düşük olan yerleşim birimleri ile nüfusu yüksek olan yerleşim birimleri arasında eğitim kalitesi farkının yüksek olması, sosyo ekonomik düzeyi (SED) farklı gruplar (alt, orta, üst SED) arasında eğitime erişimde alt gruplar aleyhindeki eşitsizlikler, kırsal ve kentsel yörelerdeki eğitime erişim ve sunulan eğitimin niteliği arasındaki farklılıkların yüksek olması, eğitimin niteliğinde okullar arasında başarı farklılıklarının yüksek olması ve öğretmenler arasında da nitelik farklılıklarının olması gibi nedenler sıralanmıştır (Dünya Bankası, 2013; ERG, 2017; Ferreira ve Gignoux, 2010; Karakütük, 2016; Polat, 2009, 2014, Yolcu ve Polat, 2015, Tabak, 2019). Türk eğitim sisteminin karşı

* 1997-1998 yılı istatistiklerinde ilkokul ve ortaokullardaki okullaşma oranları ilköğretim olarak birlikte verildiğinden, burada ilkokul ve ortaokul düzeyindeki okullaşma oranları ayrı ayrı verilememiştir.

karşıya olduğu bu sorunların çözümüne yönelik birçok girişimde bulunulmuştur. Yatılı okul uygulaması da eğitime erişim sorunu olan öğrencilerin nitelikli eğitim almalarını sağlama amacıyla tesis edilmiştir (MEB, 2003). Buna karşılık yatılı okulların çeşitli sorunlarla karşı karşıya olduğu (Almış, 2014; Çetinkaya ve Gelişli, 2013) göz önüne alındığında, eğitim eşitliği açısından YBO'ların araştırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmada, ana baba kaybı, ikamet ettiği yerleşim yerinde okul bulunmaması veya ailelerin maddi imkânsızlığı gibi nedenlerle okula gidemeyecek durumda olan çocukların eğitime erişimlerinin ve nitelikli eğitim almalarının sağlanması amacıyla kurulan yatılı ortaokullar ele alınmıştır. Bu kapsamda bu çalışmada YBO'larda, öğrencilere sunulan eğitim olanaklarının eğitim eşitliği açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Eğitim Eşitliği

Eşitlik bir toplumdaki bireyler arasında, sahip oldukları haklar ve olanaklar açısından ayrımın söz konusu olmaması ve var olan ayrımların da kaldırılmasını vurgulayan temel bir demokrasi ilkesidir (Gözler, 2000). Eşitlik, aynı zamanda adalet kavramıyla da ilişkilidir. Bu anlamda eşitlik sadece kaynakların bireyler ya da gruplar arasında dağıtımı yada paylaştırılmasından ibaret bir kavram olarak algılanmamalıdır. Eşitlik, kaynakların bireyler ve gruplar arasında nasıl dağıtıldığı ve bunun yanında dağıtımın gerekçeleri ile de ilgilidir (Psacharopoulos ve Woodhall, 1985).

Literatürde, farklı eşitlik türlerinden söz edilmekle birlikte yaygın olarak kabul gören bir sınıflama Turner'ın (1986) dördü sınıflamasıdır. Bu sınıflamaya göre eşitlik türleri (1) varlıksal (kişiler arası) eşitlik, (2) fırsat eşitliği, (3) şartlarda (koşullarda) eşitlik ve (4) sonuçlarda eşitliktir. Varlıksal eşitlik din ve ahlak öğretilerinden kaynak alan ve insanların tanrı önüne eşit olduğu kabulüne dayalıdır. Ancak bu eşitlik türü günümüzdeki gelişmiş ve karmaşıklaşmış toplumlarındaki eşitlik sorunlarını çözmek açısından yeterli görülmemektedir. Bu yetersizlik eşitliğin ikinci türü olan fırsat eşitliği kavramını ortaya çıkarmıştır. Fırsat eşitliği açıklanırken ise meritokrasi kavramı kullanılmakta insanların başarısında cinsiyet ve zenginlik gibi atfedilmiş niteliklerin değil, başarı gibi kazanılmış niteliklerin önemine vurgu yapılmaktadır. Ancak, başarı yarışının başlama noktasında eşit olmayan ve içinde bulunduğu koşullar farklı olan bireyler, fırsat yarışında da dezavantajlı olacaktır. Bu düşünceden hareketle eşitliğin üçüncü türü olan koşullarda eşitlik ortaya çıkmıştır. Yarışa katılan herkes aynı noktadan ve görece azaltılmış engellerle karşılaşarak yarışta yer alması gerekmektedir. Son olarak ise siyasal boyutu da işin içine katan sonuçlarda eşitliktir. Bu eşitlik türünde insanların başlama noktası veya doğal yeteneğine bakmaksızın yasama ve siyasal araçları da kullanarak sonuçlarda eşitliği tesis etmektir. Bu eşitlik türünde toplumdaki ayrıcalıksız yada avantajsız gruplar lehine olumlu ayrıcalık sunan toplumsal programlar uygulanması gerektiği öngörülür. Turner (1986) Batı demoktasi geleneğinde fırsat eşitliğinin ön plana çıktığını belirtmekte birlikte, şartlarda eşitlik olmaksızın fırsat eşitliğinin anlamsız olacağını ve bunun toplumsal anlamda bir eşitlik için yeterli olmayacağını vurgulamaktadır. Batıda fırsat eşitliğinin ön plana çıkmasında özellikle Friedman (1955) ve Hayek'in (2011) temellerini attığı libertarian eğitim

görüşünün var olduğunu söylenebilir. Liberal ekonomi modelinde devletin eğitim hizmeti sunumunda da rolünün sınırlı olması istenmektedir. Bunun nedeni devlet müdahalesinin özgür bir eğitimi kısıtlayacağı gibi, eğitimin piyasalaşmasına da engel olacağı varsayımı vardır. Dolayısıyla devlet, herkesin eğitim alması için ailelere destek sunmak yoluyla fırsat eşitliği sağlanmayı amaçlamalıdır. Fırsat eşitliği sunulduktan sonraki koşullar ve şartlarda ise devlet değil piyasa rekabeti belirleyici olmalıdır (Friedman, 1955; 1997). Ancak bu bakış açısının ciddi sorunları vardır. Bu kavramsal bakış göz önüne alındığında, temel insan hakkı ve vatandaşlık hakkı olarak görülen eğitimin sadece fırsat eşitliği ile ele alınması, bizim çalışmamızın amacı açısından yetersiz kalacaktır. Çünkü bu çalışmada sadece YBO'larda kimlerin okuduğu ve bu okullara öğrenci seçiminin nasıl yapıldığı konusu üzerine değildir. Buna ilave olarak YBO'ların eğitim kalitesi ve YBO'larda çocuklara sunulan barınma koşulları da ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada fırsat eşitliğine ilave olarak koşullarda eşitlik kavramını da içinde barındıran bir bakış açısına ihtiyaç duyulmuştur. Field, Kuczera ve Pont'ın (2007) eğitim eşitliği kavramsallaştırmasının bu açıdan ihtiyaç duyulan temelleri sağladığı söylenebilir. Takip eden kısımda önce genel olarak eğitim eşitliği kavramı tanımlanmış, daha sonra Field ve arkadaşlarının (2007) eğitim eşitliği kavramı hakkında bilgi verilmiştir.

Eğitim eşitliği bireylerin cinsiyetine, siyasal düşüncesine, etnik kökenine, diline, dinine, sosyo-ekonomik durumuna bakılmaksızın tüm yurttaşlara eğitim hizmetlerinin sunulması, bu hizmetten en az yararlananlara en çok sunulması şeklinde tanımlanmıştır (Karakütük, 2016). Eğitim eşitliğinin kavramsallaştırmasında, önemli toplumsal konumlara veya kurumlara girme hakkının ayrıcalık olmaksızın herkese tanınması ve evrensel ölçütlere bağlı olmasına (özellikle başarı ve yeteneğe) vurgu yapılmaktadır (Tural, 2002). Eğitim eşitliğine ilişkin olarak üç kavrama dikkat çekilmektedir. Bunlar: fırsat eşitliği, olanak eşitliği ve eşitleme kavramlarıdır. Eğitimde fırsat eşitliği, herkese eğitim hakkı sağlama anlamına gelmekteyken eğitimde olanak eşitliği eğitimi herkese denk olanak sunma anlamına gelmektedir. Eşitleme kavramı ise eğitimdeki dengesizliklerin kaldırılması anlamına gelir (Altunya, 2003). Burada vurgulanması gereken nokta eğitim eşitliğinin fırsat eşitliğinden ibaret olmadığı, okullarda sunulan eğitimin niteliğinin de eşitsizlik durumu ortaya çıkarmamasıdır. Türkiye'de hem ilgili alanyazında hem de kanun metinlerinde sadece fırsat eşitliği kavramının kullanılmadığı fırsat ve imkân eşitliği kavramlarının birlikte kullanıldığı görülmektedir. Field ve arkadaşlarının (2007) eğitim eşitliği tanımlamasının eşitliği hem fırsat hem de imkân boyutlarını kapsayan bir kavramsallaştırma ortaya koymuştur. OECD (2017) gibi kuruluşların da Field vd.'nin (2007) bu kavramsallaştırmasına dayalı analizler yaptığı görülmektedir.

Field vd. (2007) eğitim eşitliği kavramını, adalet (fairness) ve içerme (inclusion) olmak üzere iki boyutlu bir kavram olarak tanımlanmıştır. Adalet boyutu cinsiyet, sosyo-ekonomik durum ve etnik köken gibi kişisel özelliklerin veya toplumsal koşulların, kişilerin eğitim almalarına ve başarılarına bir engel oluşturmaması gerektiği anlamına gelmektedir. İçerme boyutu ise herkesin asgari standartlara sahip bir eğitim alması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda eğitimde eşitliğin, adalet ve içerme boyutlarının

geliştirilmesi ile mümkün olabileceği söylenebilir. Eğitimde adaletin sağlanması için kişisel ve sosyal durumların, eğitimdeki başarıya ve kaliteli eğitime erişime engel oluşturmaması gerekir. Eğitimde içermenin sağlanması için ise günümüz toplumunun gerekli kıldığı asgari düzeydeki yeterliklerin ve becerilerin, kişisel ve sosyal durumlarından bağımsız olarak toplumun tüm kesimlerine kazandırılması gerekmektedir (Field vd., 2007; Polat, 2009). Bu kuramsal temele dayalı olarak Yatılı Bölge Ortaokulları (YBO) eğitim eşitliği açısından değerlendirildiği bu çalışmada eğitim eşitliği kavramı adalet ve içerme boyutları temel alınarak incelenmiştir.

Eğitimde eşitsizliğin ortaya çıkardığı sorunların ağır bir maliyetinin olduğu belirtilmektedir. Bunların en önemlileri okul başarısının düşmesi, okul bırakma, çocuk suçluluğu ve çocukların toplumsal uyum düzeylerinin düşmesi olarak sıralanmıştır (Field vd., 2007). Buna karşılık iyi eğitimin bireylere sağladığı önemli avantajlar vardır. Bu avantajlar; iyi eğitim alan kişilerin daha az süre işsiz kalması, daha iyi ücret alması, daha hızlı terfi etmesi, daha yüksek vergi ödemesi, daha az suç işlenmesi, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım düzeyin artması gibi bireysel ve sosyal getiriler olarak sıralanmıştır (Psacharopoulos, 2009; Psacharopoulos ve Woodhall, 1985). Dolayısıyla eğitim eşitliği, herkese başarılı olmasına olanak tanıyan nitelikli bir eğitim sunulması anlamına gelmesi açısından hem birey hem de toplum için oldukça önemlidir.

Eğitim eşitliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türk Eğitim Sisteminin temel ilkelerinden biridir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesi ile eğitim hakkını güvence altına alınmıştır. Eğitim eşitliği, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "Eğitim Hakkı (Madde 7)" ve "Fırsat ve İmkân Eşitliği (Madde 8)" başlıklı maddeler ile güvence altına alınmıştır. Madde 7'de ilköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkı olduğu ve ilköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanacağı belirtilmiştir. Doğrudan eğitimde fırsat ve imkân eşitliği başlığını taşıyan Madde 8'de ise eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanacağını, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılacağını ve son olarak özel eğitim ihtiyacı olan veya korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınacağını belirtilmiştir. Türkiye'nin kendi ulusal yasalarının yanında birçok uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalarda da eğitimde fırsat ve imkân eşitliği açısından bağlayıcı kararlar yer almaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Çocuk Hakları Bildirgesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Paris Anlaşması gibi çocukların insan haklarına uygun, eşit ve nitelikli eğitim almasını hedefleyen birçok anlaşmayı Türkiye kabul etmiştir (Gülcan, 2019). Dolayısıyla hem uluslararası hem de ulusal kanunlar aracılığıyla, Türk eğitim sisteminde eğitim eşitliğinin yasal olarak teminat altına alındığı söylenebilir. Çalışmamızda YBO'lar eğitim eşitliği açısından ele alındığından, devam eden kısmında YBO'lar hakkında bilgi verilmiştir.

Yatılı Bölge Ortaokulları

YBO'lar, kırsal bölgede okulu olmayan köy ve köy altı yerleşim birimlerinde bulunan okul çağı nüfusu ile fakir aile çocuklarının ilköğretim hizmetlerine ulaşmasını sağlamak amacı ile açılan yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okullarıdır. Bu okullarda öğrenim gören çocukların yiyecek, giyecek, ders kitap ve defterleri, harçlıkları dahil olmak üzere neredeyse tüm ihtiyaçlarının MEB tarafından karşılanmaktadır (MEB, 2003; Özdemir, 2009).

Göç nedeniyle nüfusu azalan ve bu yüzden yeteri kadar öğrencisi olmayan yerleşim birimlerinde çoğu birleştirilmiş sınıflı binlerce ilköğretim okulu kapatılmıştır. Her köye okul ve lojman yapma, bu okullara materyal sağlama ve öğretmen görevlendirme uygulaması yatılı okullardan daha maliyetli olduğu değerlendirilmiştir. Yatılı okullar ile daha az bina/derslik yapılmakta ve daha az öğretmen istihdam edilebilmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde yatılı okulların giderek yaygınlaşmasının ana nedenlerinden birinin eğitim maliyetlerini düşürmek olduğu belirtilmekte ancak bu uygulama eleştirilmektedir (Almış, 2014). Buradan anlaşılacağı üzere, eğitimin maliyeti düşürülmek istenirken eğitimde eşitsizliğe neden olabilecek sonuçların ortaya çıkmaması önemli bir zorluk teşkil etmektedir.

YBO'larda öğrenim görmekte olan öğrenci sayıları Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'de yatılı öğrenciler sınıf düzeyine göre ayrı ayrı verilmiş, buna karşılık YBO'larda öğrenim görmekte olup yatılı olmayan gündüzlü öğrenciler sadece toplam sayısı verilmiştir.

Tablo 1.

Yatılı Bölge Ortaokullarının Öğrenci Sayıları

Öğrenci Sayıları	Erkek	Kız	Toplam
5. Sınıf	7.174	6.336	13.510
6. Sınıf	5.907	5.063	10.970
7. Sınıf	6.401	5.382	11.783
8. Sınıf	7.309	5.942	13.251
Toplam yatılı öğrenci	26.791	22.723	49.514
Gündüzlü öğrenci	19.983	21.241	46.624
Genel Toplam	46.774	43.964	96.138

Kaynak: MEB, 2018a

Tablo 1 incelendiğinde, 2018 yılı verilerine göre YBO'larda okuyan toplam öğrenci sayısının 96.138 olduğu, bu öğrencilerin 49.514'ünün yatılı olduğu görülmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında ise kız öğrencilerin sayısının erkek öğrencilerden daha düşük olduğu görülmektedir. Yatılı okuyan öğrencilerin 26.791'i erkek öğrenci iken 22.723'ü kız öğrencidir. Bu durum yatılı olmayan öğrencilerde ise tersinedir. Yatılı olmayan öğrencilerde kız öğrencilerin sayısı (21.242), erkek öğrencilerin sayısından (19.983) daha fazladır. YBO'lardaki toplam öğrenci sayılarına bakıldığında ise kız öğrencilerin sayısı (43.964), erkek öğrencilerin sayısından (46.774) daha düşüktür. Yatılı okuyan kız öğrencilerinin sayısının erkek öğrencilerden az olması ailelerin kız çocuklarını okula göndermelerine karşılık, yatılı olarak eğitimlerini sürdürmeleri

konusunda daha isteksiz oldukları şeklinde yorumlanabilir. YBO'ların bölgelere göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Bölgelere Göre YBO Sayıları

Bölge	YBO Sayısı
Akdeniz	33
Doğu Anadolu	132
Ege	15
Güney Doğu Anadolu	30
İç Anadolu	32
Karadeniz	68
Toplam	325

Kaynak: MEB, 2018a

Tablo 2'de görüldüğü üzere, YBO'ların bölgelere dağılımı incelendiğinde, YBO'ların Doğu Anadolu bölgesinde (132 YBO) daha yaygın olduğu görülmektedir. Türkiye'de YBO sayısının en yüksek olduğu yedi ilden altısı Doğu Anadolu Bölgesindedir (Bitlis'te 20, Muş'ta 19, Erzurum'da 18, Ağrı ve Van'da 14 YBO bulunmaktadır). YBO'ların sayıca en fazla olduğu ikinci bölge ise Karadeniz Bölgesidir (68 YBO). YBO'ların en çok olduğu iki bölgeye bakıldığında bu bölgelerin ulaşımın zor olduğu dağınık ve küçük yerleşim yerlerinin fazla olduğu iller oldukları söylenebilir. Türkiye'nin batı bölgelerine gidildikçe YBO sayısının azaldığı görülmektedir. YBO'ların en az olduğu bölge Ege bölgesidir (14 YBO). Türkiye'de 81 ilin 66'sında YBO bulunmaktayken, 15'inde (Bilecik, Bolu, Burdur, Kırşehir, Kocaeli, Kütahya, Muğla, Nevşehir, Şanlıurfa, Tekirdağ, Uşak, Yozgat, Zonguldak) YBO bulunmamaktadır.

2012 yılında kabul edilen 12 yıllık zorunlu eğitim kanunu ile ve 11.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 30.3.2012 tarihli ve 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanunla, YBO uygulamasında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bakanlık tarafından yayınlanan 09.05.2012 tarihli genelgede: "Yatılı ilköğretim bölge okullarının yatılı kısımlarında sadece ortaokul (5, 6, 7 ve 8. sınıf) öğrencileri yatılı olarak kalacaktır. İlkokul öğrencilerinin ise köy okullarında veya taşınmalı olarak diğer ilkokullar ile yatılı ilköğretim bölge okullarında gündüzlü olarak öğrenimlerine devam etmeleri için gerekli tedbirler alınacaktır." açıklaması yapılmıştır (MEB, 2012). 2012-2013 eğitim öğretim yılında uygulamaya geçilmiş ve YBO'lara sadece 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri kabul edilmiştir. Önceden bu okullarda okumakta olan ilk 4 sınıf öğrencileri ise taşınmalı eğitime devredilmiştir (Çetinkaya ve Gelişli, 2013, s. 5). Bu düzenlemenin etkisi okul ve öğrenci sayılarına yansımıştır. Örneğin, 2007-2008 eğitim öğretim yılında YBO sayısının 597 ve bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısının 165.468 olduğu MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü verilerinden anlaşılmaktadır. Buna karşılık 2017- 2018 eğitim öğretim yılı itibarıyla Türkiye'de toplam YBO sayısı 313 ve bu okullarda öğrenim gören öğrenci sayısı 51.439'dur (MEB, 2018a). Dolayısıyla

ilkokulların yatılı olmaktan çıkarılmasının, bu okullarda öğrenci sayısında önemli bir düşüşe neden olduğu anlaşılmaktadır.

YBO'ların Türkiye'deki dağılımına bakıldığında, bu okulların okulu bulunmayan yerleşim yerleri başta olmak üzere, kırsal yerleşim yerlerinden gelen öğrencilere öğrenimlerini devam ettirme ve barınma olanağı sağladığı görülmektedir. Dolayısıyla bu okulların Türk Eğitim Sisteminde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir misyon yüklendiği söylenebilir. Bu önemli görevin yerine getirilebilmesi için YBO'larda öğrencilere sunulan imkânların yeterli olması ve eğitim-öğretim kalitesinin yüksek olması önemlidir. YBO'lar başta Doğu Anadolu, Karadeniz ve Güneydoğu Bölgelerinde olmak üzere büyük bir önem taşımaktadır. MEB tarafından, uzak kırsal alanlardaki yerleşim yerlerinde yaşayan okul çağındaki çocuklara YBO'lar ile düzenli bir eğitim-öğretim ortamı sağlanarak, eğitimde eşitlik ilkesinin gereğinin gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Kuruluş amaçları ve açıldığı yerleşim yerleri göz önüne alındığında YBO'ların açılmasıyla zorunlu eğitim çağındaki çocukların nitelikli eğitime erişimlerinin amaçlandığı söylenebilir. Buna karşılık YBO'ların karşı karşıya kaldığı çeşitli sorunları olduğu ve bu sorunların da eğitim eşitliği ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Yatılı Bölge Okullarının Karşı Karşıya Olduğu Sorunlar

YBO'ların mevcut durumu veya karşı karşıya olduğu sorunlara ilişkin alanyazında yapılmış birçok araştırma mevcuttur. Bu araştırmaların bir kısmının yatılı okulların genel veya yönetsel sorunlarına odaklandıkları görülmekteyken (Aytekin, 2009; Çetinkaya ve Gelişli, 2013; Dikmen, 1990; Gülbeyaz, 2006; Köroğlu, 2009; Özdemir, 2009; Şimşek, 2010, Ulusoy, 2006), bir kısmının ise bu okullardaki öğrencilerin psiko-sosyal durumları ve okul yaşam deneyimlerine odaklandıkları (Çılğın, 2007; Gökyer, 2011; Nigar, 2014, Şimşek, 2010; Toksoy, 2009; Yavaş Karataş, 2006; Yılmaz, 2012) görülmektedir. Bu çalışmada YBO'ları eğitim eşitliği açısından ele alındığı için, önceki yapılan araştırmaların sonuçlarından YBO'ların pansiyon işletmesi gibi idari sorunları ile ilgili olanlarını kapsam dışında tutulmuş ve YBO'ların öğrencilerle ve eğitim süreçleriyle ilgili sorunları ilgili olan araştırma sonuçları irdelenmiştir.

YBO'lara ilişkin yapılan önceki araştırmalar bu okulların karşı karşıya olduğu sorunların eğitimi öğretim süreci ile ilgili değil bu okullarının yatılı olmasıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Çetinkaya ve Gelişli (2013) YBO'ların kendine has özelliklerinin avantaj ve dezavantajları olduğunu vurgulamaktadır. YBO'larda çocuklar için aynı zamanda hem okul hem de ev olmaktadır (Başarır, 2009; Çetinkaya ve Gelişli, 2013). YBO öğrencilerinin ders yaptıkları, yemek yedikleri, boş zamanlarını geçirdikleri ve uyudukları mekânlar bir araya toplanmıştır. Öğrencilerin 24 saati okul sınırları içinde geçmektedir. Bütün etkinliklerin yeri ve zamanı belli, günlerinin büyük bir çoğunluğunu birbirinin tekrarı olduğundan öğrencilerin yaşamları sıkıcı bir rutine dönüşmektedir (Almış, 2014). Buna karşılık okulda geçirilen zamanın daha fazla olması ve disiplin ve denetim yoğunluğu nedeniyle yatılı okullarda öğrenim gören

öğrencilerin derslerine ve ödevlerine ayırabilecekleri zaman daha fazladır. Bu durumun öğrencilerin okul başarısına olumlu katkıları olduğu ifade edilmektedir (Başarır, 2009, Yağmur, 2014). Bununla birlikte, farklı araştırmalara bakıldığında; yatılı okullarda öğrenim gören öğrencilerde yoğun olarak psikosomatik hastalıkların görülmesi, kardeş bağlarının zayıflaması, aile ilişkilerinin bozulması, yoğun ev hasretinin yarattığı fiziksel ve ruhsal rahatsızlıkların ortaya çıkması ya da aile tarafından istenmeme, terk edilmişlik hissi yaşanması ve bunların da akademik başarısızlıklara sebep olması gibi pek çok olumsuz sonuçları ortaya çıktığı belirlenmiştir (Almış, 2014; Başarır, 2009; Eraslan, 2006; Nigar, 2014). Yatılı okullar bazı çocuklar için eğitimlerini ve hatta bundan öte yaşamlarını devam edebilmeleri için tek seçenek, hatta belki bir kurtarıcı, bazı çocuklar için hayatlarını zenginleştirecek bir eğitim alternatifi, bazıları içinse bir anlamda sürgüne gönderildikleri hüznü bir ortam olabilmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda, bazı ailelerin, yoksulluk ve çok çocuğa sahip olmaları nedeniyle, çocuklarını en azından karınları doysun diye yatılı okullara gönderdikleri belirlenmiştir (Başarır, 2009; Çetinkaya ve Gelişli, 2013).

YBO'larda okuyan öğrencilerin aile ve ev ortamında uzakta olmasının onların akademik başarılarında düşüşe ve öfke, saldırganlık veya içe kapanma gibi sorunlara yol açabildiği bazı araştırmalarda ortaya konmuştur (Arı, 2002; Halıcı, 2005; MEB, 2011; Yağmur, 2014). Nigar (2014) yatılı öğrencilerin öznel iyi oluş hallerinin ve temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin yatılı olmayan öğrencilerden daha düşük düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Savcı (2014) çocukların küçük yaşta, anne baba sevgisinden uzakta eğitim almasının, çocuklarda psikolojik sorunlara neden olmakta ve çocukların eğitimini olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca yatılı okullarda öğrenim görmekte olan çocukların ihtiyaçlarına yabancı, deneyimsiz öğretmenlerin, özellikle stajyer öğretmenlerin YBO'lara görevlendirilmesi ya da atanması da yatılı okulların önemli sorunlar arasında yer almaktadır (Almış, 2014). Russell'a (2006) göre, yatılı okullarda kalan çocuklar evde okuyan çocuklara göre daha az yaşam bilgisine sahip, yaşam sorunlarından habersiz ve anne babadan kopuk olabilirler. Aile sevgisinden yoksun olması çocukların bazı olumsuz kişilik özellikleri geliştirmesine neden olabilmektedir. Russell (2006) yatılı okulların söz konusu olumsuz etkilerinin bu okulların yararlarını etkisiz kılacak ölçüde ciddi bulduğunu belirtmiştir. Almış (2014) diğer okullar ile yatılı okullar arasındaki farkı, okyanusta değilse bile gölge yaşayan balık ile akvaryumda beslenen balığın yaşam ve öğrenme deneyimlerinin farklılığına benzetmiştir. Bütün gününü toplumdan izole, gerçek yaşam alanlarının dışında yapay bir ortamda geçiren yatılı öğrencilerin, evlerinde kalan öğrencilere göre daha az yaşam bilgileri edinmeleri söz konusu olmaktadır. Yatılı öğrencilerin en doğal ihtiyacı olan aileden ve aile sevgisinden koparıldığı gibi, farklı yaş, cinsiyet ve mesleklerdeki insanlarla etkileşim imkânlarının da sınırlandığı belirtilmektedir (Almış, 2014). Buna karşılık yatılı okumanın çocuklara sağladığı avantajlar da söz konusudur. Yatılı okulların sunduğu okul içinde gerçekleştirilen birçok eğitsel, sosyal ve bireysel gelişimlerine yönelik etkinliklere katılan ve okul dışında gerçekleştirilen gezi ve gözlemlere katılan öğrenciler eğitsel, sanatsal ve sportif yönlerden gelişmektedir. Bunların sonucu olarak çocukların özgüvenlerinin arttığı, kendilerini tanıma ve ifade etme becerilerinin geliştiğini belirten araştırmalar da vardır (Bekleviç, 2004). Yine yatılı

okuyan çocukların kendi ayakları üzerinde durabilme, iletişim kurabilme, toplu yaşama ve kurallara uyma gibi davranışlar açısından olumlu yönde geliştikleri belirtilmektedir (Toksoy, 2009).

İnal ve Sadık (2014) YBO'ların öğretmenler açısından da bazı zorluklar ortaya çıkardığını ve bundan dolayı YBO'larda öğretmen memnuniyetinin düşük düzeyde olduğu belirtmektedir. YBO'larda öğrencilerin hazır bulunuşluk ve akademik başarı düzeylerinin düşüklüğü, okul-aile iş birliğinin yetersiz olması ve yatılı okulun getirdiği etüt ve gece nöbetleri gibi ek sorumluluklardan öğretmenlerin memnun olmadıkları saptanmıştır (Gülbeyaz, 2006; Gündüz, 2006; İnal ve Sadık, 2014). Yatılı İlköğretim Bölge Okullarında (YİBO) çalışan öğretmenler için yeterince lojman olmaması; öğretmenlerin okulun bulunduğu yerleşim biriminde değil de ilçede/kentte oturup okula gidip gelmesi, düşük maaşa bağlı olarak, ek gelir için istemeyerek de olsa gece nöbetleri tutma öğretmenlerin mesleklerini yapmasını zorlaştırmaktadır (Almış, 2014). YİBO'ların çoğunda yeterli belletici ve rehber olmaması da önemli bir sorundur. Öğretmenlerin belletmenlik ve rehberlik görevlerini de üstlenmesi, kendi derslerindeki verimini düşürmektedir (Ak, 2004). Köroğlu (2009) tarafından yapılan ve YİBO'ların okul yöneticileri ve öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırma sonucunda bu okulların kendine has yönetsel ihtiyaçlarını destekleyecek bilgisayar yazılımlarını olmadığı, revirlerin donanım ve tıbbi malzemelerinin yetersiz olduğu, okullarda elektrik ve su kesintilerinin yaşandığı, spor salonu ve spor malzemelerinin yetersiz olduğu, hemşire ve güvenlik görevlisi gibi destek personeline gereksinim olduğu, personelin barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik lojman imkânlarının sınırlı olduğu ve öğretmenlerin bu okullardaki görevlere ilişkin verilen ek ders ücretini yetersiz buldukları gibi sorunların olduğu tespit edilmiştir.

Öğrenci velilerinin okulla iletişim ve okula ilgilerinin düşük olması YBO'ların karşı karşıya olduğu önemli bir sorundur. YBO'lara ilişkin birçok çalışmada velilerin okula karşı ilgisiz olduğu ve okul aile iş birliği ve dayanışmasının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çelenk, 2003; İnal ve Sadık, 2014; MEB, 2011; Yılmaz, 2012). Ancak bu sorunun sadece ailelerin ilgisizliği ile ilgili olmadığını düşündüren başka bir soruna daha işaret edilmiştir. YBO'ların tecrit edilmişçesine köylerden uzak olması velilerin öğrenci ve okul iletişimlerini zorlaştırmaktadır (Ak, 2004). Dolayısıyla ailenin okulla yeterli iletişim kuramamasının nedeni sadece velilerin ilgisizliği ile açıklamak doğru değildir. Ailelerin bu okullara ulaşım imkânları sınırlı olması da okul ile aile arasında bir iletişim sorununa yol açtığı söylenebilir. Ailenin çocuğun başarısı üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, ailesinden uzakta okumanın kendisi çocuklar için başlı başına bir sorun iken, ailelerin okulla ve dolayısıyla çocuklarıyla iletişimlerinin yetersiz olması bu sorunu daha da önemli bir noktaya ulaştırmaktadır.

YBO'ların bir kısmının halen yeterli fiziksel olanaklara sahip olmadığı veya YBO'lar arasında bir standart olmadığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Bu araştırmalarda; YBO'ların çoğunda spor salonu, hobi atölyeleri veya çok amaçlı salonun bulunmadığı, bunun da çocuklara sınıf dışı eğitsel ve sosyal aktiviteler açısından YBO'ların yeterli imkânları sağlayamamasına neden olduğu belirtilmektedir (Acar, 2008; Çılğın, 2007; Gökyer, 2011; İnal ve Sadık, 2014; Özdemir, 2009, Yavaş

Karataş, 2006). Okulların fiziksel düzeni, görünüşü, kullanışlılığı ve sağlık koşullarına uygun mekânlar olması gerektiği belirtilmekte, ancak bu gibi asgari koşulların ötesinde okulların çocuklar için çekici yerler olması gerektiği ifade edilmektedir (Yolcu, 2010).

Buraya kadar verilen kuramsal bilgiler ve yapılan araştırmaların sonuçları YBO'ların eğitim sistemindeki yerini ve karşı karşıya oldukları sorunları çeşitli açılardan açıdan ortaya koymaktadır. Buna karşılık, ilgili alanyazında YBO'ların doğrudan eğitim eşitliği açısından incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. YBO'larda öğrenim gören çocukların özellikleri ve ne gibi dezavantajlardan dolayı YBO'lara öğrenim görmek durumunda kaldıkları ve YBO'larda okumanın öğrencilere, yatılı olmayan okullarda okuyan öğrencilere göre ne gibi avantajlar veya dezavantajlar sağladığının irdelenmesi önemlidir. Diğer bir ifadeyle eğitim eşitliğinin adalet boyutu açısından YBO'lara giden öğrencilerin nitelikleri, eğitim eşitliğinin içerme boyutu açısından ise YBO'larda sağlanan eğitimin ve barınma koşullarının durumu incelenmiştir. YBO'ların en önemli işlevlerinden birinin toplumun eğitime erişim sorunu olan dezavantajlı kesimlerine eğitim hizmeti sağlamak olduğu göz önüne alındığında, bu okulların eğitim eşitliği açısından incelenmesi oldukça önemlidir. Dolayısıyla YBO'ların toplumun dezavantajlı kesimleri için eğitime erişim ve kaliteli eğitim imkânını ne düzeyde sağladığı önemli bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada YBO'ların eğitim eşitliği açısından bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesini amaçlamıştır. Bu ana amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Eğitim eşitliğinin adalet boyutuna ilişkin olarak, YBO'larda kayıtlı öğrenciler, bu okullarda görev yapan öğretmenler tarafından nasıl tanımlamaktadırlar?
2. Eğitim eşitliğinin içerme boyutuna ilişkin olarak YBO'ların;
 - a. Sundukları eğitim-öğretim hizmeti,
 - b. Okul ve pansiyon mekânları ve donanımları,
 - c. Öğrencilerin yatılı olması,
 - d. Öğrencilere sunulan ders dışı etkinlikler,
 - e. Okul aile etkileşimi,

boyutları açısından mevcut durumları bu okullarda görev yapan öğretmenler tarafından nasıl değerlendirilmektedir?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Fenomenolojik analizde, bir kişi ya da bir grup insanın bir fenomene dair yaşamış olduğu deneyimi nasıl anlamlandırdığı, yapısı ve özü daha açık bir şekilde ortaya konması amaçlanır (Patton, 2014). Belirli bir insan grubunun

deneyimleri ve bu deneyimlere yükledikleri anlamları ortaya çıkarmak amaçlandığında buna en uygun teknik olarak fenomenolojik yaklaşım ön plana çıkmaktadır (Creswell, 2013). Bu araştırmada yatılı okulların öğrencilere sunduğu olanaklar eğitim eşitliği açısından aydınlatılması gereken bir fenomen olarak kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle YBO'larda öğrencilere sunulan eğitim ve barınma imkânları eğitim eşitliği açısından değerlendirilmesi bu okullarda görevli öğretmenlerin gözlem ve görüşlerine dayalı olarak yapılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım öznel deneyimlerin disiplinli bir analizine olanak sağlayarak onun özünü açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır (Patton, 2014). Dolayısıyla bu araştırmada da öğretmenlerin öznel değerlendirmelerine dayalı olarak, YBO'larda verilen eğitimin eşitlikle alakalı temel niteliklerinin ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Katılımcılar

Nitel araştırmalarda, amaç araştırma konusuna ilişkin olabildiğince kapsamlı veri ve bilgiyi sağlayacak olan katılımcılara ulaşmaktır. Bundan dolayı amaçlı örneklem seçimi yöntemleri kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır (Creswell, 2013). Bu çalışmanın katılımcılarının belirlenmesinde amaçlı örnekleme türlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008) maksimum çeşitlilik örneklemede, görece küçük bir örneklem üzerinde çalışmanın mümkün olduğunu, buna karşılık örnekleme dahil edilen katılımcıların araştırma problemine ile ilişkili olan bireylerin çeşitliliğini maksimum düzeyde yansıtmayı gerektiğini belirtmektedir. Böyle belirlenmiş bir örneklem ile diğer örneklem belirleme yöntemlerine göre çok daha zengin bulgu ve sonuçlara ulaşılacağı vurgulanmaktadır (Neuman, 2007). Maksimum çeşitlilik ile örneklem belirlenmesindeki amaç nicel araştırmalarda olduğu gibi genellenebilir sonuçlar elde etmek değil, araştırma probleminin çoklu bakış açılarıyla ele alınarak ortak ya da paylaşılan olguları ortaya çıkarmaktır (Baltacı, 2018). Bu araştırmada maksimum çeşitlilik örnekleme tekniğinin kullanılarak YBO'lardaki öğretmen çeşitliliğinin araştırmaya yansıtılması, böylece araştırma konusunun belirli bir öğretmen veya öğretmen grubu, okul veya yerleşim yerinde görev yapanların görüşleri ile sınırlı kalmamasını sağlamaktır.

Maksimum çeşitlilik örnekleme doğrultusunda YBO'larda görev yapan öğretmenler seçilirken katılımcıların farklı illerdeki okullardan, farklı cinsiyetlerden ve farklı kıdem düzeylerinden olmalarına dikkat edilmiştir. İllerin belirlenmesinde bu illerin farklı bölgelerden olmalarına ve farklı gelişmişlik düzeyinde olmalarına özen gösterilmiştir. Ankara ili büyükşehir olduğu için, Bingöl yatılı okulların yaygın olduğu doğu Anadolu bölgesinde olduğu için ve Bartın ili ise Karadeniz bölgesinde ve yatılı okulların yaygın olduğu bir bölgede olduğu için edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın katılımcıları 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Ankara, Bartın ve Bingöl illerinde görev yapan 13 kadın ve 26 erkek olmak üzere toplam 39 öğretmenden oluşmuştur. Araştırma örnekleminde yer alan katılımcıların özellikleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Kişisel Bilgiler

Kişisel Özellikler	Özellikler	f	%
Cinsiyet	Kadın	16	41
	Erkek	23	59
	Toplam	39	100
Kıdem	1-5 yıl	2	5
	6-10 yıl	14	36
	11-15 yıl	21	54
	16-20 yıl	1	2,5
	21 yıl ve üzeri	1	2,5
	Toplam	39	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırma katılan öğretmenlerin çoğunluğu 6-10 yıl ile 11-15 yıl kıdem grubundaki öğretmenlerdir. Ayrıca araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin sayısının kadın öğretmenlerden fazla olduğu görülmektedir. Bu farkın ortaya çıkmasının nedeni araştırmaya katılımın gönüllü olmasıdır. Robinson (2014) araştırılan fenomenden doğrudan etkilenen veya o fenomene yönelik özel bir ilgisi bulunan katılımcıların araştırmaya yoğun bir şekilde ilgi göstermelerinin, gönüllülük esasına dayalı çalışmalarda sıkça gözlenen bir durum olduğunu belirtmektedir. Gönüllü katılım nedeniyle ortaya çıkan katılımcı grubunun özelliklerinin araştırma sonuçlarının genellenebilirliği ile ilgili sınırlılıklar ortaya çıkarabildiği belirtilmekle birlikte, veri toplama amaçlı görüşmelere gönüllü katılımın araştırma etiğinin en temel koşulları arasında olduğu belirtilmektedir (Robinson, 2014). Katılımcıların her birine ilişkin cinsiyet ve kıdem bilgileri rumuz kullanılarak, ek Tablo 10'da sunulmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, YBO'ların eğitim eşitliği açısından incelenmesi bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle araştırma için ihtiyaç duyulan verilerin toplanmasında derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Genel olarak görüşme yöntemi, günlük iletişim ve etkileşim sürecindeki önyargılar ve dinleme eksikliği gibi hatalardan olabildiğince arındırılmış ve duyarlık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü, zihinsel uyanıklık ve disiplin gerektiren ve aslında görüldüğü gibi kolay olmadığı belirtilen bir veri toplama yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Görüşme yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme ise nitel araştırmalarda, katılımcıların araştırılan fenomene ilişkin deneyimlerini açıklayabilmek için tercih edilen en yaygın veri toplama yöntemlerinden biridir (Creswell, 2013). Derinlemesine görüşmelerde açık uçlu sorular aracılığıyla, katılımcıların deneyimleri, algıları, düşünceleri, duyguları ve bilgilerine ilişkin derinlemesine veriler elde edilmesi sağlanır. Bu şekilde elde edilen verilerin, yorumlarının yapılabilmesi için bağlamı en iyi şekilde yansıtan doğrudan alıntılar yapılabilmesine imkân sağlaması önemli bir avantajdır (Patton, 2014). Bu kapsamda araştırmacı tarafından YBO'ların eğitim eşitliği açısından değerlendirilmesine yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir.

Veri toplama aracı olan yarı yapılandırılmış görüşme formunun geliştirilmesi için öncelikle alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taramasına dayalı olarak bir taslak soru formu hazırlanmıştır. Taslak soru formunun kapsam geçerliğini saptamak amacıyla eğitim yönetimi alanında çalışan üç öğretim üyesinden oluşan bir uzman grubuna sunulmuştur. Ayrıca taslak formdaki soruların ifade uygunluğu ve dil bilgisi açısından bir Türkçe dil uzmanı tarafından incelenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formunda soru sıralamasının yeniden düzenlenmesi, soru sayısının azaltılması ve bazı soruların birleştirilmesi gibi değişiklikler yapılmıştır. Son olarak, Ankara'daki bir yatılı okulda görev yapan iki öğretmen ile deneme görüşmeleri (ön uygulama) yapılarak sorular anlaşılabilirlik ve uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Bütün bu süreç sonunda araştırmada kullanılan görüşme formuna son şekli verilmiştir. Veri toplama aracının birinci bölümünde; öğretmenlerin cinsiyet ve kıdemine ilişkin sorulara, yer verilirken, ikinci bölümünde ise YBO'ların eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlayabilme durumlarının belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan iki soru aşağıda yer almaktadır:

Yatılı bölge ortaokullarının öğrencilerine diğer okul türlerindeki okullarda öğrenim gören akranlarıyla eşit eğitim olanağı sunma durumuna ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Diğer okul türlerinden farklı olarak YBO'larda öğrencilerin yatılı olmasının çocukların eğitim başarısına etkisine ilişkin gözlemleriniz nelerdir?

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığından izin alınmasının ardından 2017 yılı Mart- Haziran ayları arasında katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Fettleman (1989; akt. Yıldırım, 1999) araştırma konusu doğal ortamları içinde algılanmasının ve bu ortamlar içinde oluşan gerçeklerin araştırmanın bulgularına temel teşkil etmesi gerektiğinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle görüşmelerin yapılması için okullar bizzat araştırmacılar tarafından ziyaret edilmiştir. Görüşme yapılan okulların yöneticileriyle görüşmelerin yapılabileceği uygun gün konusu kararlaştırılmış ve okul yöneticileri tarafından okullarındaki öğretmenlere araştırma konusu ve tarihi hakkında önceden bilgi verilmiştir. Belirlenen gün ve saatte araştırmacılar okullara gitmiş ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğretmenler belirlenmiştir. Genel olarak öğretmenlerin neredeyse tamamı görüşmeye katılabileceğini belirtmiş olmakla birlikte, cinsiyet, kıdem, yatılı okulda çalışma süresi ve brans gibi değişkenler göz önüne alınarak görüşme yapılacak öğretmenler belirlenmiştir. Ayrıca araştırma konusuna ilişkin olarak duyarlığa sahip olduğunu belirten öğretmenler de olmuş ve bu öğretmenlerle de görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılmak istemeyen az sayıdaki öğretmenler, ders hazırlıkları, ders yoğunlukları, dersler biter bitmez okuldan ayrılmak durumunda olmaları gibi nedenlerle araştırmaya katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Görüşmeler okul ortamında derslik veya öğretmenler odası gibi mekanlarda yüzyüze yapılmış ve eğitim-öğretim sürecinin aksatılmamasına özen gösterilmiştir. Görüşmelerin yapılacağı mekanın sessiz ve üçüncü kişilerin olmadığı mekanlar olmasına özen gösterilmiştir. Görüşme yapılan derslikler, görüşme esnasında ders olmayan dersliklerdir. Öğretmenler odasındaki görüşmelerde de okuldaki diğer öğretmenler derste olduğu için görüşmeye uygun bir ortam oluşturulmuştur. Görüşmelere

başlanmadan önce öğretmenlere araştırmanın amacı ve görüşmenin nasıl yapılacağına ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Araştırmacılar görüşmeler süresince katılımcıları etkilememeye gayret göstermişlerdir. Yıldırım (1999) nitel araştırmada araştırmacının bilgi kaynaklarına yakın olmasının olayların doğal akışını etkileyebilme ihtimallerinin bulunabileceğini ve bu nedenle nitel araştırmaların geleneksel araştırma perspektifinden farklılaşabildiğini belirtmekle birlikte, veri toplama işleminin olabildiğince nesnel bir şekilde gerçekleşmesi için araştırmacının mümkün olduğunca olayların doğal akışına etkide bulunmadan gerçekleştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Görüşmeler 21-43 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, veri kaybının önlenmesi amacıyla ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Katılımcılardan herhangi bir kimlik bilgisi istenmemiş ve ses kayıtlarının sadece araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir. Ses kaydı yapılabilmesi için görüşmelere başlamadan önce katılımcılara ses kaydı yapılacağına ilişkin bilgi verilmiş ve izin istenmiştir. Katılımcıların tamamı ses kaydına izin verdiği için tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ayrıca ses kayıtlarının deşifre edilmesinden sonra katılımcılara görüşme metninin e-posta yoluyla gönderilebileceği ve metinden çıkarılmasını istedikleri bilgiler varsa bunların görüşme metninden çıkarılabileceği belirtilmiştir. Sadece iki araştırmacı deşifreleri görmek istediğini belirterek e-posta adresini vermiştir. Verilen e-posta adreslerine gönderilen deşifrelere ilişkin katılımcıların herhangi bir değişiklik talebi söz konusu olmamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler içerik analizi tekniğine uygun olarak analiz edilmiştir. İçerik analizinde amaç toplanan verileri araştırmada ele alınan amaç çerçevesinde açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel yaklaşım ile fark edilmesi mümkün olamayacak kavram ve ilişkilerin ortaya çıkarılabilmesi için veriler daha derin bir analiz sürecinden geçirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000). Hsieh ve Shannon (2005) içerik analizinin üç ayrı türünün olduğunu belirtmekte ve araştırmacıların bunları çoğunlukla birlikte kullandıklarına dikkat çekmektedir. Bu üç içerik analiz türü geleneksel içerik analizi, yönlendirilmiş içerik analizi ve özetleyici içerik analizi olarak sıralanmıştır. Geleneksel içerik analizinde kodların doğrudan veri içinden elde edildiği, buna karşılık yönlendirilmiş içerik analizinde analizlere kuramsal çerçeveye dayalı başlangıç kodları ile başlandığı belirtilmektedir. Özetleyici içerik analizlerinde ise veriler, üretilen belirli anahtar kelimeler ve kodların sayılması ve karşılaştırılması çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenir. Bu kapsamda bu araştırmada yönlendirilmiş içerik analizi tekniğinin kullanıldığı söylenebilir. Bu doğrultuda araştırmada verilerin analizi için öncelikle alanyazına dayalı bir başlangıç kodlama sistemi oluşturulmuştur. Ancak mülakatlardan elde edilen görüşme bulgularına dayalı olarak bu kodlarda değişiklikler ve yeni ilaveler yapılmıştır.

Nitel araştırmalarda, bulguların inanılabilirlik derecesi olarak tanımlanan geçerliği sağlamak için önerilen çeşitli stratejiler mevcuttur. Üçgenleme yöntemi, bir nitel çalışmanın geçerliliğini artırmak için en çok uygulanan ve bilinen strateji olduğu belirtilmektedir (Merriam, 2009). Üçgenleme veri toplama ve analiz sürecinde birden fazla yolun kullanılması olarak

tanımlanmaktadır. Üçgenleme yöntemi Creswell (2013) tarafından güvenilirlik sağlamak için de kullanılan bir teknik olarak açıklanmıştır. Bu çalışma kapsamında üçgenleme tekniklerinden çoklu veri kaynağı kullanımı tercih edilmiştir. Bu kapsamda mülakatlar sırasında araştırmacı mülakatın yapıldığı okul mekânı veya sınıfı gözlemlemiş ve notlar alınmıştır. Ayrıca Merriam (2009) tarafından nitel araştırmalar için veri niteliğinde olduğu belirtilen mülakat esnasında katılımcıların ses tonları, mimikleri, vurguları ve duygu durumlarındaki değişimler de gözlemlenerek notlar alınmıştır. Alınan bu notlar katılımcı ifadelerinden oluşan deşifrelerin analizinde ve yorumlanmasında kullanılmıştır. Birden fazla araştırmacının araştırmaya katılımı kapsamında ise yapılan mülakatlardan rastgele seçilen iki örnek bağımsız iki ayrı araştırmacı tarafından analiz edilmiş ve kodlamalar yapılmıştır. Bu iki kodlayıcı tarafından ortaya konan kodlar, birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma araştırmacının iki yazarı tarafından yapılmıştır. Bu kapsamda bağımsız iki kodlayıcının oluşturdukları kodlar birbirleriyle ve araştırmacının iki yazarının oluşturduğu kodlar ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışma sonucunda araştırmacıların kodlarına yeni kodların ilavesi yapılmış, bazı kodlar birleştirilmiş ve kodlamalara son şekli verilmiştir.

Bulgular kısmında ise temalar ve alt temalarına ilişkin ortaya konulan bulgular, katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve örneklendirilmiştir. Doğrudan alıntılarda, görüşme yapılan öğretmenlerin gerçek isimleri yerine araştırmacılar tarafından belirlenen rumuzlar kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında, eğitim eşitliğinin adalet boyutuna ilişkin olarak YBO'lara devam eden öğrencilerin özellikleri bu okullarda görev yapan öğretmenlere soruldu. Böylelikle bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin profili ortaya konularak, ne gibi özelliklere sahip öğrencilerin bu okullara kayıt yaptırdığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öğretmen görüşlerine dayalı olarak oluşturulan YBO'larda öğrenim gören öğrencilerin profili temasına ilişkin kategori ve kodlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

YBO'larda Öğrenim Gören Öğrencilerin Profili Temasına İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar
Okula erişim ve devam sorunu olan öğrenciler	Köyünde okul olmayan
	Eğitime düzenli devam edemeyen
	Maddi yetersizlik
Dezavantajlı öğrenciler	Anne ve/veya baba kaybı yaşamış
	Parçalanmış aile mensubu

Öğrenci profili temasına ilişkin bulgulara bakıldığında (Tablo 4) YBO'lara devam eden öğrencilerin çoğunlukla köyünde okul olmayan, eğitime düzenli devam edemeyen, anne ve/veya babasını kaybetmiş, ailesi parçalanmış, ailesi maddi yetersizlik yaşayan çocuklardan oluştuğu görülmektedir. Fatma öğretmenin ifadesiyle "Parçalanmış aile sonucu büyükanne ve büyükbaba yanında kalmak zorunda olan çocuklar yatılı bölge

okulunu tercih etmektedir... Çocukların birçoğunun anne ve babası ayrıdır.” Bu durum YBO’ların gerçekten ihtiyaç sahibi çocuklar için önemli bir olanak sunduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Köyünde okul olmaması, anne baba kaybı, parçalanmış aile veya maddi yetersizlik gibi nedenlerle eğitime düzenli bir şekilde devam edemeyen birçok öğrencinin YBO’lar vasıtasıyla iyi bir eğitim almaları sağlanmaktadır. Diğer yandan maddi açıdan zorluk içinde olan aileler için de çocuklarının eğitim görmeleri açısından bu okullar önemli bir olanak sağlamaktadır. Bilge öğretmen “Okula kaydolan ailelerin maddi olanakları kısıtlıdır.” şeklinde bu durumu ifade etmiştir. Yine Ayhan öğretmenin ifadesine göre de YBO’lar “boşandıktan sonra çocuklarına tek başına bakmakta zorlanan ebeveyn için son çare olmaktadır” Bu açıdan bakıldığında köyünde okul olmayan çocukların yanısıra aile bütünlüğüne sahip olmayan veya maddi imkânı olmayan ailelerin çocuklarının da eğitim almasına olanak sağlayan YBO’ların eğitim eşitliği açısından önemli katkısının olduğu söylenebilir. YBO’ların sunduğu eğitim öğretim olanaklarına ilişkin olarak ortaya çıkarılan kategoriler ve kodlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

YBO’ların Sunduğu Eğitim Öğretim Olanakları Temasına İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar
YBO’ların diğer okul türlerine göre avantajları	Öğretmenlerin öğrencilerle birebir ilgilenmesi
	Dengeli beslenme imkânı
	Sağlıklı barınma ortamı
Öğrenci başarısını destekleyici ortam	Öğretmenlere erişim kolaylığı
	Düzenli çalışma imkânı
	Öğrenci başarısında görece artış
Öğretmen niteliğindeki farklılaşmalar	Deneyimi az olan öğretmenlerin fazlalığı
	Ücretli öğretmenlerin fazlalığı

Tablo 5’te görüldüğü üzere, öğretmenlerin YBO’ların sunduğu eğitim öğretim olanakları temasına ilişkin görüşleri üç kategori ve bunlara bağlı sekiz kod çerçevesinde incelenmiştir. Genel olarak bakıldığında YBO’ların öğrencilerle birebir ilgilenilmesi, öğrencilere dengeli beslenme ve sağlıklı barınma ortamı sağlanması ve öğrencilerin akademik başarısını destekleyici ortam oluşturmaları niteliklerinin katılımcı öğretmenler tarafından ön plana çıkarıldığı söylenebilir. YBO’ların sağladığı bu olanakların öğrencilerin yaşamsal ihtiyaçlarının yeterli bir şekilde karşılanmasına, psikolojik ve sosyal destek alabilmelerine ve sunulan eğitim öğretim olanakları ile de öğrencilerin akademik başarısının artmasına katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Buna karşılık ücretli öğretmenler ve deneyim düzeyi düşük öğretmenlerin bu okullarda görev yapması araştırmaya katılan öğretmenler tarafından bir sorun olarak nitelendirilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen öğretmen görüşlerinden ortaya çıkarılan ilk kategori YBO’ların diğer okullara göre avantajlara sahip olduğuna yöneliktir. YBO’larda görev yapan öğretmenler YBO’ların eğitim olanaklarının farklı birçok okul türünden daha iyi durumda olduğunu vurgulamaktadırlar. YBO’larda öğretmenlerin etüt saatlerinde öğrencilerle birebir ilgilenmesi, öğrencilerin okullarda sağlıklı beslenme ve barınma

imkânına sahip olması bu okulların öğrencileri için avantaj sağlamaktadır. YBO'ların eğitsel olanakların yeterli olduğu Bilge öğretmen tarafından şöyle ifade edilmiştir:

Eğitim olanakları olarak diğer okullardaki öğrencilere nazaran dezavantajlı değil avantajlı olduklarını düşünüyorum. Ailelerinden uzak olmaları dezavantaj olabilir. En önemli ihtiyaçlarından biri aileleri, ancak beslenme, barınma gibi ihtiyaçları da çok önemli ve birçok çocuğun kendi evindeyken sağlıklı beslenmesi pek de mümkün olmuyor. Hâlbuki yurt ortamında her öğün sıcak yemek, dengeli beslenme koşulları sağlanabilir ve ortamın sıcaklığı çocuklar için uygun koşullara getiriliyor, bu da diğer ihtiyaçlarının karşılanması sağlıyor. Bu çok önemli bir destek. Ayrıca dersleriyle ilgili herhangi bir eksikliğinde öğrenci rahatlıkla öğretmenine ulaşabiliyor, iletişime geçebiliyor. (Bilge Öğretmen)

YBO'ların eğitsel olanaklarının yeterli olduğunu bir diğer katılımcı olan Münevver Öğretmen şöyle ifade etmiştir:

Bu okullarda öğrenim görmek öğrencilere dezavantajdan çok daha avantajlı hale gelmişlerdir. Belletmen ve okul öğretmenlerinin pansiyonda kalan öğrencilerin azalması ile birebir ilgilenmeleri öğrenci başarılarını artırmıştır. Pansiyonlarda meydana gelen olumsuzluklar ve bu olayların medyada gündem oluşturması sebebiyle, kurumların pansiyondaki sorunlara dikkat çekmesine olanak sağlamış, bu sorunlara çözüm yollarının önünü açmıştır. (Münevver Öğretmen)

YBO'lara ilişkin vurgulanan olumlu özelliklerden biri de öğretmenlere erişimdir. YBO'larda öğrenciler dersleriyle veya diğer sorunlarıyla alakalı olarak belletmen öğretmenlerle görüşebilmektedirler. Araştırmaya katılan birçok öğretmen YBO'ların sunduğu öğretmenlere erişim imkânının öğrenciler için önemli bir fırsat olduğu kanaatinde dirler. YBO'larda öğrencilerin düzenli çalışma imkânına sahip olması ve bundan dolayı öğrencilerin başarısında artış meydana geldiği yine bu okullarda görev yapan öğretmenlerin vurguladığı önemli bir konudur. Araştırmaya katılan öğretmenler, YBO'ların öğretmenlere erişim, düzenli çalışma imkânı ve öğrenci başarısından gözlenen olumlu değişmeden dolayı öğrenci başarısını destekleyici bir eğitim ortamı oluşturduğunu görüşündedirler.

Öğretmen niteliğindeki farklılaşmalar kategorisine ilişkin olarak ise YBO'larda görevli öğretmenlerin görüşleri farklılaşmaktadır. Araştırmaya katılan bazı öğretmenler, YBO'larda görev yapan öğretmenlerin bir kısmının ücretli öğretmen olmasını sorun olarak görmektedir. Katılımcılardan Mehmet Öğretmen bu durumu şöyle ifade etmiştir: "Kadrolu öğretmen eksikliğinden dolayı bazı problemler yaşanmaktadır... Ücretli öğretmenler alanda yetersiz olabiliyor." Benzer düşünceler başka bir öğretmen tarafından şöyle dile getirilmiştir: "Ücretli öğretmen yerine, daha iyi eğitilmiş kadrolu öğretmenler ile çalışıldığında eğitsel başarı anlamında çok dahi iyi sonuçlar elde edebilir." (Hakan Öğretmen).

YBO'larda görev yapan öğretmenlere ilişkin olumlu olarak nitelendirilen diğer bir özellik ise öğretmenlerin önemli bir kısmının genç olmasıdır. Katılımcılar bu okullarda görev yapan genç öğretmenlerin olmasını genellikle avantaj olarak görmektedirler. "Öğretmen kadrosunun genç ve dinamik olması öğrencilerle sanki özel ders gibi çalışarak öğrencilerin eksikleri tamamlanıyor. Bu da okulun eğitim kalitesini önemli derecede etkiliyor. Öğretmen arkadaşların genç oluşları onlarla arkadaş gibi olmaları da bir avantaj." (Pinar Öğretmen). Öğretmenlerin genç olmasının olumlu etkisi başka bir katılımcı tarafından şöyle dile getirilmiştir: "Bizim okulda öğretmenlerin genç olması

nedeniyle tamamen öğrenci merkezli bir eğitim sergileniyor ve herkes elinden geleni yapıyor. Bu da öğrencileri olumlu etkiliyor.” (Tuncer Öğretmen). Bu ifadeler genç öğretmenlerin güncel öğretim yöntemlerini kullanma konusunda daha başarılı ve istekli olmalarından dolayı YBO’larda eğitime olumlu katkı yaptığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Buna karşılık YBO’larda genç öğretmenlerin görev yapmasını olumsuz yönde değerlendiren bir katılımcıya göre “Fakat genç öğretmenlerin olması ve kadrolaşmanın tam sağlanamaması daha kaliteli bir eğitimi engellemektedir.” (Cemil Öğretmen). YBO’ların genellikle kent merkezlerine uzak olmasından dolayı bu okullarda görevli öğretmenler arasında göreve yeni başlayan öğretmenler veya kıdemi az olan öğretmenlerin sayısı oldukça fazladır. YBO’lardaki öğretmen değişim hızı olmasının ve dolayısıyla istikrarlı bir kadroya sahip olamamanın YBO’lar için sorun olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Araştırmanın diğer bir alt problemi kapsamında katılımcıların YBO’ların, pansiyon mekânları ve donanımlarının çocukların gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarına uygunluğuna ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda öğretmen görüşlerine dayalı olarak oluşturulan temalar ve alt temalara ilişkin bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6.

YBO’ların, Okul ve Pansiyon Mekânları ve Donanımlarının Çocukların Gelişimsel ve Eğitimsel İhtiyaçlarına Uygunluğu Temasına İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar
Fiziki imkânların çeşitliliği	Oyun alanları
	Çok amaçlı salon
	Kütüphane
	Sosyal faaliyet alanları
	Spor Salonu
Okul ve pansiyonların iyileştirilmesi ihtiyacı	Maddi kaynak yetersizliği
	Öğrenci ihtiyaçlarına uygun ortam
	YBO’lar arasında nitelik farklılıkları
	Geliştirici bir okul ortamı

Tablo 6’da görüldüğü gibi, YBO’ların, okul ve pansiyon mekânları ve donanımlarının çocukların gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarına uygunluğu temasına ilişkin olarak iki kategori ve bunlara bağlı dokuz kod belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak ortaya çıkan ilk kategori YBO’ların sahip olduğu fiziki imkânların çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Katılımcı öğretmenlerin YBO’ların fiziksel mekânlarına ilişkin olarak en çok vurguladıkları konular; YBO’ların yeterli oyun alanlarına, çok amaçlı salona, kütüphaneye, sosyal faaliyet alanları ve spor salonuna sahip olmasıdır. Katılımcıların görüşleri, YBO’larda zamanla fiziksel olanakların iyileştirilmesi anlamında önemli adımların atıldığı yönündedir. Atılan bu adımlarla YBO’ların öğrenciler için çok çeşitli fiziksel imkânlar sunan okullar haline dönüştükleri ifade edilmektedir. Bir katılımcı (Mustafa Öğretmen) bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Pansiyonda yapılan yeniliklerle beraber öğrenciler için çok daha verimli bir pansiyon ortamı oluştu. Sportif faaliyette bulunacakları odalar, masa tenisi, serbest vakit geçirebilecekleri TV odası, çeşitli zekâ oyunları oynayabilecekleri oyun odaları, araştırma yapabilecekleri bilgisayar odası pansiyonumuzda mevcuttur. Buradaki önemli ayrıntı ise öğrencinin seçme özgürlüğüne sahip olmasıdır. Öğrenciler istedikleri faaliyeti yapmakta özgürdür. (Mustafa Öğretmen)

Yukarıdaki ifadelerden ortaya çıkan bir diğer durum fiziksel olanakların iyileşmesinin öğrencilere çeşitli etkinlikler için imkân sağlamanın yanısıra çocukların kendilerini daha mutlu ve özgür hissetmelerine olanak sağlamasıdır. Öğrencilerde geliştirilmek istenen sorumluluk gibi kişilik özelliklerinin de YBO'lardaki ders dışı zaman etkinlikleriyle desteklenmesine vurgu yapılmaktadır.

Katılımcı öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak ortaya çıkan ikinci kategori ise okul ve pansiyonların iyileştirilmesine ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcı öğretmenlerden bazıları YBO'ların fiziksel alt yapısının yetersiz olduğunu veya okullar arasında önemli düzeyde farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri olan Fatih öğretmen bunun nedenini şöyle dile açıklamıştır:

Pansiyon mekânları ve donanımları ne kadar çok olursa konfor ve eğitim alanları, sosyal faaliyet alanlarının olması ve çeşitliliği çocukların gelişimlerine artı bir katkı sağlar. Bunların olması için her pansiyonun fiziksel şartları yeterli olmayabiliyor. Örneğin şu an kendi pansiyonumuzda düzenleme çalışmaları devam ediyor. Son iki yıldır ısıtma sistemini değiştirdik, çok kötü fiziksel sorunu olan WC ve banyoları tadilatından geçirdik, yatak ranza, dolaplarını değiştirerek daha konforlu hale getirdik. Dinlenme alanları ve bu alanlarda TV izleme olanağı sağladık. Ancak bana kalırsa bakanlığımız pansiyonun fiziksel şartları ne olursa olsun pansiyonlara sosyal etkinlik olanaklarını oluşturacak şekilde zorunlu kılmalı ve donanımlarını sağlamalıdır. (Fatih Öğretmen)

Fatih öğretmenin ifadesinden anlaşılan noktalardan bir tanesi YBO'ların pansiyonlarının okullar arasında farklılık gösteriyor olabileceğidir. Dolayısıyla YBO'lar konusunda halen bir standart sağlanabilmiş değildir. YBO'larda "Son yıllarda öğrencilerin ihtiyaçlarını yerine getirmek için pansiyon ortamlarının iyileştirilmesine ağırlık verilmiştir." (Münevver Öğretmen). Buna karşılık "Pansiyon ve mekânların çocukların gelişimi ve ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli seviyede değildir." (Zeki Öğretmen). Yukarıda, katılımcılardan Fatih Öğretmenin belirttiği gibi bu okullarda birçok olanak vardır ama bunların ne düzeyde kullanılabilir olduğu konusunda belirsizlikler söz konusudur. Diğer bir ifadeyle YBO'larda belirli olanakların var olması bunları işlevsel olduğu anlamına gelmemektedir. Örneğin, çocuklar yatacakları kendine ait bir ranzaya sahiptirler ancak bu ranzaların ne kadar temiz olduğu ve kullanılamayacak kadar eski olup olmadığı belli değildir. Mülakatların yapıldığı okullarda araştırmacılar tarafından yapılan gözlemlerde de okullar arasında özellikle temizlik ve pansiyon donanımların kalitesine ilişkin farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Bazı okulların binalarının bakımlı, mobilyaları kaliteli, tuvalet ve banyoları temiz olduğu bazı okulların ise oldukça bakımsız olduğu gözlemlenmiştir. YBO'ların fiziksel imkânlarına ilişkin olarak vurgu yapılan diğer bir konu ise çocukların yeme ve barınma gibi ihtiyaçlarının ötesinde onların gelişimini destekleyen imkânların oluşturulmasıdır.

"Pansiyon mekânları ne kadar renklendirilirse ve çocukların ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenirse çocuklar da bundan o düzey olumlu etkilenecektir. Çocukların zihinlerini ve ruhlarını renklendirmek için sosyal faaliyet alanları zenginleştirilmelidir. Farklı dünyaları okuma fırsatı sağlamak için pansiyonların

içinde de zengin bir kütüphane ve okuma alanları yapılmalıdır. Dinlenme odaları daha konforlu ve ferah olmalı. Bütün gününü okulda geçiren çocuklara yurtta tam anlamıyla dinlenmeleri sağlanacak bir ortam sunulmalıdır.” (Fatma Öğretmen)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere, çocukların temel eğitimsel ve yaşamsal ihtiyaçlarının karşılanması ötesinde, çocukların yaratıcılığını teşvik eden, onların motivasyonlarını artıran, kendilerini değerli ve mutlu hissedecekleri ortamları sağlayacak şekilde YBO’ların geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında oluşturulan YBO’larda öğrencilerin yatılı olması temasına ilişkin bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.

YBO’larda Öğrencilerin Yatılı Olması Temasına İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar
Yatılı olmanın sağladığı avantajlar	Beslenme ihtiyaçlarının karşılanması
	Barınma ihtiyaçlarının karşılanması
	Sosyalleşme
	Olumsuz ortamdaki uzaklaşma
	Psikolojik danışman
	Kendini değerli hissetme
Aile yoksunluğu	Aile özlemi
	Ev özlemi
	Öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamama
Belletmen uygulaması	Etkili ders çalışma
	Öğretmenden birebir eğitim alma
	Öğretmenlere erişim
Eğitsel etkinlikler	Etüt saatleri
	Düzenli çalışma

Tablo 7’de görüleceği üzere katılımcıların YBO’larda öğrencilerin yatılı olmasına ilişkin görüşlerine dayalı olarak dört tema ve bunlara bağlı on beş alt kategori ortaya çıkarılmıştır. Öğrencilerin yatılı olmasının sağladığı avantajlar kategorisine ilişkin bulgular YBO’larda çocukların yatılı olmasının bazı açılarından olumlu sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır. Öncelikle çocukların temel yaşamsal ihtiyacı olan beslenme ve barınma ihtiyaçlarının YBO’larda yeterli bir düzeyde karşılandığı birçok öğretmen tarafından dile getirilmiştir. Ancak YBO’ların çocuklara olumlu katkısı bu temel yaşamsal ihtiyaçlarının çok daha ötesinde olduğuna dikkat çekilmektedir. Araştırmaya katılan bazı öğretmenler, ailesinde elverişsiz koşullardan dolayı kendini değersiz hissederek çocukların YBO’ların pansiyonlarında kaldıktan sonra kendilerini daha değerli hissettiklerini gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Başka bazı öğretmenler de yatılı olmasıyla çocuğun ailesi veya çevresindeki olumsuz ortamlardan uzaklaşmasının sağlanmasının önemli bir avantaj olduğunu belirtmişlerdir. YBO’larda öğrencilere sunulan psikolojik danışmanlık hizmetinin çocuklar açısından karşılaştıkları zorlukları aşmaları, kendilerini daha iyi hissetmeleri ve derslerinde daha verimli olmalarına katkı sağlaması açısından oldukça önemli bir olanak olduğu vurgulanmıştır. Sadece psikolojik danışmanlar değil YBO’larda genel olarak tüm öğretmenlerin çocuklara ilgilerinin yatılı olmayan bir okuldaki daha fazla olduğuna öğretmenler tarafından

vurgu yapılmıştır. Katılımcılardan Emre Öğretmen barınma açısından öğrencilerin hem avantajlı hem de dezavantajlı olduğunu şu şekilde belirtmiştir.

Sürekli olarak öğretmen eşliğinde olmaları, doğru bir şekilde beslenmeleri, sürekli farklı etkinliklere katılmaları diğer okullarda okuyan öğrencilere göre bir avantaj olmasına karşılık yatılı olarak kalmak istememesine rağmen zorunlu olarak kalmaları ve ailelerinden uzakta olmaları, her ne kadar hijyenik bir ortam oluşturulmaya çalışılsa da (duş almak, temiz bir yerde uyumak, temiz kıyafetler ile gezmek gibi) toplu olarak yaşama konusunda diğer okul öğrencilerine göre dezavantajlı konumdadırlar. (Emre Öğretmen)

Yukarıda belirtilen tüm olumlu özelliklere karşılık YBO’larda okuyup pansiyonda kalan çocukların karşılanmayan en önemli ihtiyacı anne-baba ve kardeşlere duyulan özlemdir. Araştırmaya katılan birçok öğretmen çocukların aile yoksunluğu sorunu yaşadığına vurgu yapmıştır. Böylece öğrencilerin yatılı olması teması kapsamında otaya çıkan diğer bir kategori aile yoksunluğu olarak adlandırılmıştır. Katılımcı öğretmenler pansiyonlarda çocuklara ne kadar iyi imkân sunulursa sunulsun bunların çocukların anne babası ile geçirmesi gereken zaman veya etkileşimin yerine tutmasının asla mümkün olmayacağını dile getirmişlerdir. Bu sorunu Emre Öğretmen şöyle ifade etmiştir:

En büyük dezavantajları ise haftanın 2 günü dışında aileleri ile birlikte vakit geçirebilecekleri zamanlarının olmamasıdır. Kaldı ki bu 2 günlük sürede de aileler tarla ya da hayvancılıkla uğraştıkları için öğrenciler aileleri ile yine kaliteli vakit geçirememektedirler ve bu da diğer okul öğrencilerine göre yatılı okul öğrencilerini dezavantajlı konuma getirmektedir. (Emre Öğretmen)

Aynı sorun bir başka öğretmen tarafından şöyle dile getirilmiştir. “Ailenin yanında olma isteği zaman zaman ağır basabiliyor.” (Yasemin Öğretmen). Diğer bir öğretmen bu sorunu şöyle ifade etmiştir. “Çocuklar genellikle aile özleminin olduğunu bize iletiyorlar. Bizler de gerekli gördüğümüz durumlarda ve çocukların istekleri doğrultusunda velileriyle telefonda görüşmelerini sağlıyoruz. Onlarla sohbet ederek dertlerini dinliyor ve rahatlamalarını sağlıyoruz.” (Murat Öğretmen). Bazı öğretmenler çocukların yaşadığı anne baba yoksunluğunu hafifletmek için çocuklarla normalden daha fazla ilgilendiklerini ve buna bazı öğrencilerin çok olumlu tepki verdiğini dile getirmişlerdir. Büşra öğretmen çocukların ailelerinden uzakta kalmalarının çocukları çok olumsuz etkilediğine inandığı için özellikle bu çalışmadaki mülakata katılarak bu durumu ifade etmek istediğini belirtmiştir. Çocukların aile özlemi yaşadığına aşağıdaki cümleler ifade eden Büşra öğretmenin mülakat esnasında zaman zaman gözlerinin yaşardığı gözlenmiştir:

Anne babadan uzakta olmak çocukların eğitim başarısını etkilemektedir. Anne babaya aileye duyulan özlem çocukların okula alışmasını zorlaştırmakta eğitime harcayacakları potansiyeli azaltmaktadır. Bu öğrencilerle daha fazla ilgilenmeye çalışıyoruz ve bundan çocuklar olumlu etkileniyor. (Büşra Öğretmen)

Öğretmenlerin görüşleri, çocukların aile ortamında uzak olmaların bu okulların sağladığı tüm avantajları gölgede bırakacak kadar önemli bir sorun olduğuna işaret etmektedir. Buna karşılık çocukların yatılı olmasının çocuklar açısından olumlu sonuçları olduğunu belirten öğretmenler de mevcuttur. “Ailesinden uzak kalan çocuklar bu okullarda sahip oldukları fırsatları anlayamıyorlar. Ancak yatılı okullar daha önceki

hayatlarına oranla öğrenciler için daha avantajlıdır.” (Serkan Öğretmen). Burada öğretmenlerin dikkat çektiği husus bazı çocukların ailelerin ilgisiz olması, olumsuz bazı özelliklere sahip olmaları, ekonomik olarak dar gelirli olmaları gibi nedenlerle çocuğun ailesi ile yaşamasının onun için çok daha zorlu bir durum oluşturmaktadır. Bu durumu bir öğretmen şöyle ifade etmiştir:

Uzak olmak, çocuğu umursamaz bir tavır almasına neden olur. Çocuk kendisini ve derslerini takip etmeyen bir aileyle karşı karşıya olduğu için her şeyi kendi kafasına göre yapar. Çoğu kararı kendisi alır. Derslerine, başarısına dikkat etmeden yaşamını sürdürür. Böylelikle derslere olan ilgisizliğinden dolayı başarı seviyesini kendisi düşürür. (Büşra Öğretmen)

Burada bazı öğretmenler çocukların ailesinin yanında olmasının onlar için en iyi koşulları garanti etmediğine vurgu yapsalar da bunun çok istisnai örnekler için geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir ifadeyle, ailesinin içinde bulunduğu yoksulluk, barınma imkânlarının yetersiz olması, ebeveynlerin anne babalık rollerini yeterli düzeyde veya uygun şekilde yerine getirememeleri gibi- dezavantajlı durumlar nedeniyle bazı öğrenciler için ailesinin yanında olmak onları olumsuz yönde etkileyebilir. Böyle durumlarda öğrencilerin yatılı okuması öğrenciler için daha uygun bir seçenek olabilir (Emre Öğretmen, Ali Öğretmen, Münevver Öğretmen). Ancak bu gibi görece istisnai durumlar haricinde çocukların ailelerinin yanında yaşayarak eğitimlerini sürdürme imkânlarına sahip olmalarının araştırmaya katılan birçok öğretmenin ortak olarak vurgulanmıştır.

Öğrencilerin yatılı olmasını öğretmenlerin değerlendirmesinde ortaya çıkan üçüncü kategori belletmen uygulamasıdır. Katılımcıların görüşleri belletmen uygulamasının öğrencilere etkili ders çalışma, öğretmenlerinden birebir eğitim alma ve ihtiyaç duyduğunda öğretmene erişim imkânı sağlamasından dolayı öğrencilere olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bir öğretmenin ifadesiyle “Etüt saatleri öğrencilerin günlük öğrenmelerini pekiştirici ertesi güne hazırlayıcı bir şekilde düzenlenmektedir. Böylece etütlerden en üst düzeyde verim alınabilmektedir.” (Songül Öğretmen).

Etüt saatlerinin verimsiz geçtiğini gözlemleyen bazı katılımcılar da mevcuttur. Bunun bir nedeni öğrenci sayısının fazlalığı olarak belirtilmiştir. Katılımcı bir öğretmenin ifadeleriyle:

Etüt saatleri okuldaki öğrenci sayısı çok ise pek verimli geçmediğini düşünüyorum. Çünkü izlenimlerime göre büyük bir etüt salonu yoksa belletici öğretmenlerin tüm öğrencileri kontrol etmesi zor olmaktadır. Ancak etüt salonu tüm öğrencileri alan bir yer ise veya öğrenci sayısı az ve öğretmenler tüm öğrencileri kontrol edebilirse etüt saatlerinin çok daha verimli olacağını düşünüyorum. (Fatma Öğretmen)

Etütlerin verimsiz geçmesinin bir diğer nedeni, öğrencilerin etüt saatlerinden önce yeterince dinlenme imkânı bulamamaları ve yorgun olmalarıdır. Bir katılımcı bu durumu şöyle ifade etmiştir: “Etüt saatlerinin pek verimli geçmediğini düşünenlerdenim. Çocukların ders yorgunluğunun ardından etüt saatlerinin işlenmesi fiziksel yorgunluğa neden olmaktadır. Bunun yerine gūnaşırı bir programın uygulanması daha mantıklıdır.” (Engin Öğretmen). Etütleri tamamen gereksiz gören ve bu nedenle etüt uygulamasına karşı olan öğretmenler de mevcuttur:

Etütler verimli geçmemekte çünkü öğrenciler yoğun bir günün ardından yorgun olmakta ve genelde uyuma eğilimdedirler. Etüt saatlerinin zorunluluğunun ortadan kaldırılarak çocuklara daha fazla oyun imkânı verilmesi onların gelişimleri açısından daha büyük önem arz etmektedir. Öğrenci gün boyunca okul derslerine girmekte akşamları kursları olmaktadır ve ders çalışma açısından yeterince vakti burada kullanmaktadırlar. Etüt saatleri öğrencinin verilen ödevleri yapmaları olarak görülebilir ancak günümüz eğitim sisteminde ödev kaldırılmaktadır. Gün boyu çok fazla ders alan öğrencilerin bir de etüt saatine girmeleri onların okulla olan bağlarını zayıflatmaktadır. Bunun için etüt saatlerinin kaldırılması ve farklı oyun saatleri olarak değerlendirilmesi günümüzde ki sistemde daha etkili olabilir. (Emre Öğretmen)

Bu bulgular etüt saatlerinin öğrencilere düzenli çalışma ve öğretmenlere erişim ve öğretmenlerden destek alma imkânı tanınması açısından öğrencilere avantaj sağladığını göstermektedir. Buna karşılık etütlerin daha etkili olabilmesi için etüt mekân ve saatlerine ilişkin düzenlemelerin yapılmasının etüt uygulamasının verimliliği açısından gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin olarak, oluşturulan diğer bir tema YBO'larda öğrencilere sunulan ders dışı etkinliklerdir. Bu temaya ilişkin bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8.

YBO'larda Öğrencilere Sunulan Ders Dışı Etkinlikler Temasına İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar
Okul yerleşkesi dışındaki sosyal ve kültürel etkinliklere katılım	Tiyatro ve sinemaya gitme
	Bilgi yarışmaları
	Fuarlar
	Geziler
Okulda düzenlenen çeşitli faaliyetlere katılım	Koro çalışması
	Kermes
	Spor ve oyun faaliyetleri
	Atölye çalışmaları

Tablo 8'de görüldüğü gibi ders dışı etkinlikler temasına ilişkin olarak, (1) okul yerleşkesi dışındaki sosyal ve kültürel etkinliklere katılım, (2) okulda düzenlenen çeşitli faaliyetlere katılım adlı iki kategori belirlemiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler YBO'larda öğrencilere ders dışı zamanlarda gerçekleştirilen çok çeşitli sosyal ve kültürel faaliyet sunulduğunu belirtmişlerdir. Bunlardan başlıcaları farklı mekânlara gezi, tiyatro veya sinemaya gitme ve fuarlara katılma gibi aktivitelerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, uzun süre yurt ortamında kalan çocuklar için zaman zaman farklı ortamlarda bulunmanın önemli bir ihtiyaç olduğu görüşündedirler. Bunun sonucu olarak bu okullarda görev yapan öğretmenler, çocukların bu ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak onlar için okul dışında olabildiğince farklı etkinlikler üretmenin önemli olduğunu düşünmekte ve bunu yapmaya gayret etmektedirler. Kübra öğretmen bu durumu şöyle dile getirmiştir:

Gezi, sportif faaliyetler ve müsabakalar, sinema ve tiyatro etkinlikleri, bilgi yarışmaları, deneme sınavları, bilim fuarları, kermes, tarım ve kümes hayvancılığı faaliyetleri, koro çalışmaları, vb. Bu etkinlikler öğrencilerin kendini yeteneklerini tanımaları, kendini gerçekleştirme ve topluluk önünde güven tazelemesi açısından önem taşımakta olup sonucunda onore edilmesi bu

özelliklerin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle sosyal ve sportif faaliyetlere sıkça yer verilmeye çalışılmaktadır. Zaten bu tarz okullarda da olması gereken budur. Çocukların ruhsal, psikolojik ve öz güvenlerini geliştirmeleri için bu tür etkinlikler gereklidir. (Kübra Öğretmen)

Bu tür faaliyetlerin aynı zamanda öğrencileri akademik çalışmalara daha fazla teşvik etmek için de gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Katılımcılardan Cemil Öğretmen bu durumu şöyle ifade etmiştir:

Okulda yıl içinde gezi, tiyatro, spor, sanat alanındaki etkinliklere katılım sağlanıyor. Bu etkinlikler yarışma düzeyinde ise başarı elde eden öğrenciler katılıyor. Değilse içlerinde örnek olan öğrencilerimiz seçiliyor. Bazen öğrencileri teşvik etmek amacıyla ufakta olsa iyi bir davranış sergilemiş olan öğrenciyi bu şekilde ödüllendirmekteyiz. (Cemil Öğretmen)

Ancak bu durum başarılı öğrenciler için teşvik edici bir durum olarak değerlendirilebileceği gibi, katılamayan öğrenciler için olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Gezi, tiyatro, spor ve sanat etkinliklerini tüm öğrencilere sunacak olanağa sahip olmayan YBO'lar, bu gibi etkinlikleri başarılı veya örnek davranışlar gösteren öğrenciler arasında seçim yaparak sınırlı sayıda öğrenciyle gerçekleştirebilmektedir. Ancak YBO'ların yatılı okuyan tüm öğrenciler için ders dışı etkinlikler yatılı okumanın doğurabileceği tekdüzeliğin engellenmesi ve öğrencilerin yaşam doyumlarının artırılması açısından oldukça önemlidir. Çünkü yatılı okuyan öğrenciler özellikle hafta içi neredeyse tüm zamanlarını okul binasında, okulun pansiyonunda veya okulun yerleşke alanı içindeki diğer açık veya kapalı mekânlarda geçirmektedir. Bu duruma dikkat çeken bazı öğretmenler (Hasan öğretmen, Fatma Öğretmen, Erdem öğretmen), ders dışı ve okul yerleşkesi dışında gerçekleştirilen etkinliklerin herhangi bir koşula bağlanmaksızın tüm öğrencilere sağlanmasının gerekli olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca başarı temelli ödüllendirme uygulamalarının öğrencileri yarışmaya ve rekabete teşvik edici olması eleştirmekte, bu gibi etkinliklerin yatılı olan tüm öğrencilere sağlanması gerektiği belirtilmektedir (Gönül Öğretmen). Cemil öğretmenin ifadesinden bu gibi etkinliklere akademik başarının yanı sıra örnek öğrenci davranışları sergileyen öğrencilerin de seçildiğini belirtmektedir. Bu durum olumlu davranışlarda bulunan veya başarılı öğrenciler için teşvik edici olmakla birlikte, öğrencilerin büyük bir kısmı bu imkânlardan mahrum kalmaktadır. Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında oluşturulan diğer bir tema YBO'larda okul-aile ilişkileridir. YBO'larda okul aile ilişkileri temasına ilişkin bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9.

YBO'larda Okul İle Aile İlişkileri Temasına İlişkin Bulgular

Kategoriler	Kodlar
Veli ilgisizliği	Öğrenci ihtiyaçlarını takip etmeme
	Öğrencinin başarı durumunu takip etmeme
Velilerle iletişim kurmada yaşanan zorluklar	Veli toplantılarına katılmama
	Okul yönetimi ve öğretmenlerle iletişim kurmaya isteksiz olma
Öğretmenlerin ailelerle iletişim kurma çabaları	Öğretmenlerin ev ziyareti yapmaları
	Velilerin bireysel olarak okula davet edilmesi

Tablo 9’da görüldüğü üzere, YBO’larda okul-aile ilişkilerin temasına ilişkin olarak katılımcıların görüşlerine dayalı olarak (1) veli ilgisizliği, (2) velilerle iletişimde karşılaşılan zorluklar ve (3) öğretmenlerin iletişim kurma çabaları olmak üzere üç kategori ortaya çıkarılmıştır. Katılımcıların görüşleri, YBO’larda okul aile arasındaki iletişim ve iş birliğinin bu okullarda görev yapan öğretmenlerin beklentilerini karşılamaktan uzak olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenler bunun nedenlerini velilerin ilgisizliğine ve velilerle iletişim kurmanın zorluğuna bağlamaktadırlar. Bu bulgular, okul aile iletişimine ilişkin olarak velilerin yeterince istekli veya talepkar olmadığını ortaya koymaktadır. Veliler, çocuklarının okul kaydını yaptırdıktan ve okula teslim ettikten sonra, okul ve öğretmenler ile sıkı bir iletişim halinde olma ihtiyacı duymamaktadırlar. Ancak, okul ve aile arasındaki ilişkiler çocuğun başarısı ve okuldaki eğitimin niteliği açısından oldukça önemli olduğu için okul aile iletişimi kurmaya ve geliştirmeye öğretmenler tarafından çaba harcamaktadır. Bu süreç Sevgi Öğretmen tarafından şöyle ifade edilmiştir:

Bu okullarda öğrenim gören öğrenci ebeveynlerinin okul ve öğretmenle ilişkileri oldukça zayıftır. Veliyi yatılı okullarda işin içine sokmakta zorlanmaktayız. Dönem başlarında ve dönem içinde veli ziyareti yaparak bazı velilerimizi kazandık. Ancak tam anlamıyla istediğimiz aşamaya ulaşamadık. Zaten veliler kendi çocuklarıyla ilgilenseler bu okuldaki öğrencilerin diğer okullardaki öğrencilere başarı anlamında fark atacağını düşünüyorum. (Sevgi Öğretmen)

Yukardaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, velilerin göstermesi gereken hassasiyeti öğretmenler göstermekte olup; iletişim kurabilmek için velilerin okula gelmediği durumlarda kendileri velilere ev ziyaretleri düzenleyerek iletişimi kuvvetlendirmektedirler. Yapılan bu uygulama sonucu bazı veliler ile iletişim kurulabilmiş veya okul aile iletişimi geliştirilmiştir. Fatih Öğretmen bu konuya ilişkin bir deneyimini şöyle ifade etmiştir:

Okulumuzda öğrenim gören öğrenci velilerimizin okul ve öğretmenleri ile ilişkileri olumlu yönden pekişmiş ve pekişme devam etmektedir. Çünkü köy-veli ziyaretleri, velilerimizi okulumuza sürekli davet etmemiz, okulda çocuklarının olumlu yönde gelişim göstermeleri, etkinliklerde olmaları yönünden velileri memnun etmektedir. Bu nedenlerle velilerimiz ile iletişimimiz sürekli olumlu yönlerden gelişmektedir. (Fatih Öğretmen)

Velilerle iletişim kurma girişimlerinin başarılı olmasında velileri okula, eğitime ve çocuklarına ilişkin tutumlarının da etkili olduğu görülmektedir. Bazı velilere tüm çabalara rağmen ulaşamadığı bir öğretmen tarafından şöyle dile getirilmiştir: “Eğer veli çocuğuna ve eğitime gereken değeri ve önemi veriyorsa okul ve öğretmenlerle olan ilişkisi de aynı doğrultuda olumlu ve güzel oluyor. Ama durum tam tersineyse okul ve öğretmenle olan ilişkide aynı doğrultuda olumsuz oluyor hatta hiç olmuyor.” (Songül Öğretmen). Bu konuya ilişkin sorulara cevap verilirken bazı öğretmenlerin ses tonları ve yüz ifadelerinden harcadıkları çabanın karşılığında veliden bekledikleri düzeyde bir karşılık görmemenin yarattığı hayalkırıklığını yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Genel olarak YBO’larda görev yapan öğretmenlerin görüşleri, velilerin okulla yeterince ilgili olmadıklarını ortaya koymaktadır. Bunun nedenleri öğretmenler tarafından velilerin eğitim düzeyinin düşük olmasına ve maddi durumlarının çok yetersiz olmasına bağlamaktadırlar. Öğretmenler velilere çok zor ulaşılmasını ve velilerin çok acil

durumlarda dahi okula gelmek istememelerini aileler ile iletişimdeki en önemli zorluklar olarak belirtmişlerdir Bu sorunun çözümüne yönelik olarak öğretmenlerin ev ziyaretleri veya velileri bireysel olarak okula davet etme gibi yollarla ailelerle iletişim kurma çabası içinde oldukları görülmektedir..Okul aile ilişkilerinin düzeyi çocukların okul başarısında olumlu etkiye sahip olduğu göz önüne alındığında, velilerden kaynaklanıyor olsa dahi, YBO'lar çocuklar için bir dezavantaj oluşturuyor gibi görünmektedir. YBO'larda okul aile iletişiminin yetersiz olması nedeniyle çocuğun başarısının olumsuz etkilenebileceği, en azından çocuğun başarısına olumlu katkı sağlayacak önemli bir etmenden yoksun kaldığı ifade edilebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada YBO'lar, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin görüşlerine dayalı olarak eğitim eşitliği açısından ele alınmıştır. Genel olarak araştırmada ortaya çıkan ilk önemli sonuç YBO'larda öğrenim gören öğrencilerin büyük bir kısmının, ailesinin bulunduğu yerleşim yerinde eğitime erişim ve öğrenimini sürdürmek için yeterli imkânları olmadığı için YBO'larda öğrenimi sürdürmek zorunda ola çocuklar olduğudur. Bu sonuç öğrencilere eğitime erişim ve eğitimi sürdürme imkânı sağladığı için YBO'ların eğitim eşitliği açısından olumlu katkılarının olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmanın ortaya çıkardığı diğer önemli bir sonuç ise, YBO'ların verdikleri eğitimin niteliği açısından ise diğer kamu ortaöğretim kurumlarından yetersiz olmadığıdır. Buna karşılık, yatılı okuyan çocukların aile özlemi yaşamaları, YBO'larda öğrencilere sağlanan imkânlar ve koşullar açısından okullar arasında nitelik farklılığının olması ve ailelerle okul arasında istenilen düzeyde ilişkilerin tesis edilememesi gibi sorunların varlığı söz konusudur. Bu gibi sorunların çocukların eğitimlerine olumsuz yansımaları olması nedeniyle, YBO'ların eşitsizlik sorunu ortaya çıkaran yanlarının olduğu gözlenmiştir. Yukarıda genel hatları verilen araştırma sonuçları aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmış ve tartışılmıştır.

Araştırmada, YBO'larda öğrenim gören öğrencilerin büyük bir kısmının, ailesinin bulunduğu yerleşim yerinde devam edebilecekleri bir okul bulunmaması nedeniyle bu okullarda öğrenim görmek durumunda kaldıkları gözlenmiştir. Buna ilave olarak, YBO'lara öğrenim gören öğrencilerin bir kısmının anne ve/veya babası vefat etmiş, anne babası boşanmış veya maddi yetersizliği olan ailelerden gelen çocuklardır. YBO'lara devam eden öğrencilerin eğitime erişim açısından ciddi dezavantajları olan öğrenciler olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla YBO'ların bu çocuklara okula erişim imkânı sağladığı için eğitim eşitliğinin sağlanmasına olumlu katkı sağladığı söylenebilir. Bu sonuçlar konuya ilişkin daha önceki çalışmalarla tutarlıdır (Başarır, 2009, Dikmen, 1990; Nigar, 2014). Bu araştırmalar da genellikle yoksul ailelerin çocuklarının ve yaşadığı köyde veya mezra gibi köy altı yerleşim biriminde okul olmadığı için eğitime erişim imkânı olmayan çocukların YBO'larda öğrenim gördüğü sonucuna ulaşmıştır.

YBO'larda eğitimin niteliğine ilişkin araştırma bulguları YBO'ların yeterli eğitimsel olanaklara sahip olması, öğrencilerin öğretmenlerine erişim imkânlarının geniş olması ve bu okullara devam eden öğrencilerin başarı ve motivasyonlarının artış eğiliminde olması

gibi nedenlerle eğitim eşitliği açısından öğrenciler için bir dezavantaj oluşturmadığını ortaya koymaktadır. YBO'ların sağladığı eğitimsel olanakların yeterli olduğu benzer konulu daha önceki birçok araştırmada da ortaya konulmuştur. Çinkır (2006) tarafından yapılan araştırmada YBO'larda öğrencilerin kalabalık olmayan sınıflarda ve iyi planlanmış kaynaklarla daha kaliteli eğitim alabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Buna ilave olarak, YBO'ların sunduğu öğretmenlere erişim imkânının öğrenciler için önemli bir olanak olduğu, araştırmaya katılan öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. İnal ve Sadık (2014) YBO'larda etüt saatleri ve belletmen uygulaması ile öğrencileri düzenli ve yeterli düzeyde ders çalışma ve ödevlerini yapma imkânı olduğunu ve etüt çalışmaları sırasında öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmesinin öğrenciler tarafından olumlu karşılandığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde YBO'larda öğrencilerin öğretmenlerine her zaman erişme imkânının olmasını ve öğretmenlerin öğrencilerle bireysel olarak ilgilenme imkânının olmasını YBO'ların olumlu özelliği olduğunu ortaya koyan çalışmalar vardır (Çinkır, 2006). Bu doğrultuda, YBO'ların belletmen uygulamasının da öğrenciler için önemli bir eğitimsel imkân oluşturduğu söylenebilir. Bu bulgular daha önce yapılan benzer konulu araştırmaların sonuçları ile tutarlıdır. Dolayısıyla YBO'larda öğrencilere ihtiyaç duydukları eğitimsel ortamın sunulduğu söylenebilir. YBO'lara giden öğrencilerin eğitim kalitesi açısından belirgin bir eşitsizlik durumu ile karşı karşıya olmadıkları söylenebilir.

Bu araştırma YBO'larda eğitimin niteliğini olumsuz etkileyen birçok sorunu ortaya koymaktadır. Bunlardan başlıcaları; YBO'larda çok sayıda ücretli öğretmenin görev yapması, kadrolu öğretmenlerin kıdem düzeyinin düşük olması, öğretmenlerin bir kısmının bu okullarda görev yapma konusunda isteksiz olmaları, öğretmen değişiminin sık olması gibi sorunlardır. Yatılı okullarda öğretmenlerden beklentilerin normal okullara göre daha fazla olduğu ve bu ilave rol ve sorumluluklardan dolayı bazı öğretmenlerin bu okullarda çalışma konusunda istekli olmadığı araştırmaya katılan öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Öğretmenler anne-baba yoksunluğu yaşayan çocukların eğitimine yönelik bilgi sahibi olmadıkları için bu farklı rolleri yerine getirmekte veya farklı rolleri arasında denge kurmakta zorluklar yaşamaktadırlar. Konuya ilişkin daha önce yapılan araştırmalarda da yatılı okullarda öğretmenlerin, öğretmenlik görevine ilave olarak nöbet tutma gibi formal rollerinin yanı sıra ebeveynlik gibi informal rollerinin de söz konusu olduğunu ortaya koymaktadır (Köroğlu, 2009; Toksoy, 2009). Yatılı okullarda okul yöneticileri ve öğretmenlerin ebeveynlik rollerinin çocuklar için oldukça önemli olduğunu belirtmekle birlikte bu tür rollerin duygusal ve fiziksel olarak okul yöneticileri ve öğretmenler için yorucu ve yıpratıcı olabileceğini belirtmektedir (Arı, 2002; Toksoy, 2009). YBO'larda görev yapan öğretmenlerin karşı karşıya oldukları sorunlar ve bu okullarda öğretmen değişiminin sık olmasının eğitime olumsuz yansımalarının olması kaçınılmazdır.

Araştırmaya katılan öğretmenler tarafından YBO'ların pansiyon mekânları ve donanımlarının çocukların gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarına uygunluğu büyük oranda yeterli görülmüştür. Buna karşılık okulların sahip olduğu olanaklar açısından YBO'lar arasında belirli bir standardın henüz sağlanamadığı belirtilmektedir. Özellikle pansiyon mekânları açısından yetersiz olan YBO'ların olduğu vurgulanmıştır. Araştırmaya katılan birçok öğretmen, çocukların eğitimsel ihtiyaçlarının üst düzeyde karşılanması için bu

okulların koşullarının geliştirilmesi gerektiği görüşündedirler. YBO'ların geliştirilmesi için bu okullara daha fazla kaynak tahsis edilmesi ve öğrenci ihtiyaçlarından hareket edilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Eğitim eşitliği açısından bakıldığında fiziki koşulların bu okullarda okuyan çocukların asgari düzeydeki ihtiyaçlarını karşıladığı ve başlı başına bir eşitsizlik nedeni oluşturmadığı ifade edilebilir. Ancak YBO'ların tümü için bunu söylemek zordur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerinden anlaşıldığı üzere YBO'lar arasında fiziksel mekân ve donanım açısından belirli standartlar henüz sağlanamamıştır. Yatılı okullarla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, bu okulların özellikle pansiyon mekânlarının ve donanımlarının yetersizliği (Arı, 2002; Dikmen, 1990; Işıkoğlu, 2007; MEB, 2007; Ulusoy, 2006) fiziksel donanım açısından yatılı okulların eksikliklerinden söz edilmekteyken, daha yeni çalışmalarda yatılı okullarda fiziksel açıdan önemli iyileştirmeler yapıldığı belirtilmiştir (Aytekin, 2009; İnal ve Sadık, 2014). YBO'larda öğrenim gören öğrencilerin iyi bir eğitim almaları açısından YBO'lar arasındaki nitelik farklılığının ortadan kaldırılması için MEB (2011) belirlediği standartların tüm okullar tarafından karşılanması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda, MEB (2018) tarafından açıklanan Vizyon 2023 belgesinde YBO'ların koşullarının iyileştirilecek olmasına yer verilmesi oldukça önemlidir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşlerine göre YBO'lardaki öğrencilerin yatılı olmasının barınma ve beslenme ihtiyacının karşılanması ve daha fazla ve düzenli ders çalışma açılarından olumlu sonuçları olmakla birlikte, başta çocukların aile özlemi hissetmeleri olmak üzere önemli dezavantajları da söz konusudur. Yatılı olan öğrencilerin beslenme ve barınma ihtiyaçları karşılanmakta ve ihtiyaç duydukları her zaman öğretmenleriyle iletişim kurabilmektedirler. Etüt uygulaması ile çocuklara ders çalışmaları için mekân ve zaman sağlanmaktadır. Buna karşılık YBO'larda yatılı öğrenim gören çocukların gösterilen tüm ilgi ve alakaya rağmen karşılanamayan en önemli ihtiyacı anne-baba, kardeşlere ve ev ortamına duyulan özlemdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri, bu sorunun YBO'ların sağladığı tüm avantajları gölgede bırakacak kadar olumsuz bir durum olduğunu ortaya koymaktadır. Aile yoksunluğunun çocuklarda psikolojik ve fiziksel sağlık sorunları çıkarabildiği yönündeki bulgular da göz önüne alındığında yatılı olmanın çocuğun eğitimi ve gelişimini olumsuz etkileyen sonuçları olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yatılı okumanın çocuklar açısından bir eşitsizlik durumu ortaya çıkardığı söylenebilir. Bu bulgular daha önce konuya ilişkin yapılan araştırmaların sonuçları ile tutarlıdır (Arı, 2002; Çinkır 2006; İnal ve Sadık, 2014; Kahraman, 2009; Savcı, 2014). Bu çalışmalarda da yatılı okullarda çocuklara birçok imkân sağlandığına işaret edilmiş, buna karşılık hangi imkânlar sağlanırsa sağlansın çocukların aile yoksunluğunu giderebilecek bir uygulamanın olamayacağına vurgu yapılmıştır. Diğer yandan olumsuz aile şartlarına sahip çocuklar için, ideal koşullara sahip bir okulun daha iyi bir tercih olabileceğini savunanlar da vardır (Başarır, 2009). YBO'ların sağladığı bu avantajların sadece sorunlu ailesel etmenlerden dolayı risk altında olan çocuklar için geçerli olduğunun gözden kaçırılmaması gerekir.

Ders dışı faaliyetlerin yeterliği açısından, araştırmaya katılan öğretmenlerin YBO'ları genel olarak olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. YBO'larda çocukların sürekli okul veya yurt ortamında bulunmasından kaynaklanabilecek olumsuz etkileri önlemek ve çocukların

çok yönlü gelişimlerini sağlamak amacıyla YBO'larda ders dışı faaliyetlere özel bir önem verildiği anlaşılmaktadır. YBO'larda öğrencilere gelişim düzeylerine uygun olarak bilim, kültür, spor ve sanat gibi alanlara ilgi duymalarını sağlayacak çeşitli gösteri, seminer, panel, konferans, sinema, tiyatro ve geziler düzenlendiği öğretmenler tarafından bildirilmiştir. Sağlanan bu olanakların yatılı olmanın dezavantajını azaltabileceği düşünüldüğünde eğitim eşitliği açısından olumlu katkılarının olduğu ifade edilebilir. Bu araştırmanın bulgularıyla tutarlı bir şekilde yatılı okullar ile ilgili önceden yapılmış birçok çalışmada tüm günü pansiyon ve okulda geçiren çocuklar için ders dışı faaliyetlerin önemi vurgulanmış ve bu tür faaliyetlerin artırılması gerektiğine işaret edilmiştir (Başarır, 2009; Özdemir, 2009; Şimşek, 2010). Yavaş Karataş'ın (2006) çalışmasında yoğun derslerden dolayı öğrencilerin isteseler de ders dışı faaliyetlere yeterince zaman ayırmamaktan şikâyetçi olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak YBO'larda okuyan çocukların derslerine daha fazla yönelmelerinin sağlanması için onların duygusal ve zihinsel olarak desteklenmesini sağlayacak ders dışı etkinliklere yer verilmesinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin akademik başarılarına olumlu katkıları olan müfredat dışı etkinliklerin (Yolcu, 2018) YBO'larda da öğrencilerin yatılı olmasından kaynaklanan dezavantajlarının azaltılmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Okul-aile iletişimine ilişkin olarak velilerin okul ve öğretmenlerle iletişim kurmaya yeterince istekli olmadığı; velilerin çocukları okula kaydettirme ve okula teslim etme sürecinden sonra okul ve öğretmen ile sıkı bir iletişim halinde olma ihtiyacı duymadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı bu durumu velilerin eğitim ve sosyoekonomik düzeyinin düşük olmasına bağlamaktadır. Buna ilave olarak öğrenci velilerinin YBO'lara ulaşım imkânlarının sınırlı olması da ailelerin okulla iletişim kurmasını sınırladığı söylenebilir. Bu araştırmanın bulgularıyla benzer şekilde, konuyla ilgili önceden yapılmış birçok çalışmada da YBO'lara devam eden öğrenci velilerinin çocuklarının eğitimine yeterli ilgi göstermediği, çocukların eğitimi ile ilgili tüm sorumlulukları okula bıraktıkları, acil durumlarda dahi velilerin okula gelmediğini, bazı bölgelerde öğretmenlerin yöre insanlarıyla ve hatta öğrencilerle yeterli iletişim kuramadığını göstermektedir (Arı, 2002; Halıcı, 2005; MEB, 2011; Yılmaz, 2012). Yatılı okullardaki çocuklar evden ayrı olmanın getirdiği birçok problemle karşı karşıya kalmaktayken, ailelerinin ilgisizliği nedeniyle duygusal boşluk yaşayabilme olasılığı göz önüne alındığında aileler ile okul iletişiminin yetersiz olması düşündürücüdür. Okul aile ilişkilerinin çocuğun okul başarısında önemli olduğu göz önüne alındığında, okul aile ilişkilerinin yetersiz olmasının bu okullarda öğrenim öğren çocuklar için bir eşitsizlik durumu ortaya çıkardığı söylenebilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak YBO'ların eğitim eşitliğine sağladığı katkının artırılmasına yönelik belirli öneriler yapılabilir. Bu çalışmada YBO'lar arasında ciddi nitelik farklılıklarının olabildiği ve özellikle bazı YBO'ların pansiyon mekanlarını yetersiz olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin eğitimlerini sağlıklı bir şekilde sürdürmelerinin sağlanabilmesi için YBO'lar arasındaki nitelik farklılıklarının ortadan kaldırılması oldukça önemlidir. YBO'larda öğretmen değişimi hızının düşürülmesi ve kadrolu öğretmenlerin sayısının artırılması da YBO'larda verilen eğitimin niteliğinin artırılmasına katkı sağlayabilir. Velilerin okuldan uzak olmalarından dolayı YBO'larda ailelerle etkili

bir iletişim kurmakta sorun yaşandığı bu araştırmada ortaya çıkan diğer önemli bir sorundur. YBO'larda okul aile ilişkilerinin geliştirilmesi, okul ve öğretmenlerin çocukların gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarının karşılamaya yönelik önlemler alabilmeleri açısından önemlidir. Buna ilave olarak, ailelerin de çocuklarından uzaklaşmalarının önlenmesi açısından okul-aile iletişiminin geliştirilmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Bu araştırmada ortaya çıkan önemli bir sonuç çocukların aile özlemi çekmesi ve bunun onların eğitimlerini olumsuz etkileme potansiyeline sahip olmasıdır. 2012 yılında YBO'ların ilkokul kısımları MEB tarafından kapatılmış ve ilkokul düzeyindeki çocuklar taşınmalı eğitim kapsamına alınmıştır. Aynı uygulamanın ortaokul düzeyine genişletilerek yaygınlaştırılması önerilebilir. Çünkü ortaokul dönemindeki çocuklar ergenlik gibi hassas bir dönemi ailelerinin yanında olmaları ve aile desteği almaları önemlidir. Bu çerçevede son olarak söylenebilecek YBO'ların çocuklar için bir zorunluluk değil seçenek haline dönüştürülmelidir. Uzun vadede YBO'lara yüklenen eğitime erişim sorununu çözme misyonundan uzaklaşarak, çok yüksek başarılı çocukların eğitimi gibi ihtiyaç temelli bir çerçeve ile çok sınırlı sayıda yatılı ortaokulun tesis edilmesi düşünülebilir.

Kaynaklar

- Acar, H. (2008). *Samsun ili yatılı ilköğretim bölge okulları (YİBO) öğrencilerinin spor yapma alışkanlıkları ve şiddete uğrama durumlarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Ak, S. (2004). *Güneşin çocukları*. İstanbul: Can Yayınları
- Almış, S. (2014). Kapitalist toplumda “yatılı” olmanın anlamı: YİBO’lar üzerine eleştirel bir çözümleme. İçinde Baykal, N. S., Ural, A., Alica, Z., *Eleştirel eğitim seçkisi*, (s. 211-231). Ankara: Pegem Akademi.
- Altunya, N. (2003). *Anayasa hukuku açısından Türkiye’de eğitim ve öğrenim hakkı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Arı, A. (2002). İlköğretim uygulamalarının değerlendirilmesi (normal, taşınabilir ve yatılı ilköğretim okullarının karşılaştırılması). *Milli Eğitim Dergisi*, 153-154. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/153-154/ari.htm sayfasından erişilmiştir.
- Aytekin, P. (2009). *Yatılı ilköğretim okullarının işleyişinin yönetici, öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Diyarbakır ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Başarır, Ş. İ. (2009). Yatılılık: Okul ev olunca, yatılılığın tanımı ve tarihçesi. Ankara: Bağlam. İçinde Ş.İ. Başarır ve T. Palman (Editörler). *Yatılılık: Okul ev olunca* (s. 21-61). Bağlam: İstanbul.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu, okul aile dayanışması. *İlköğretim Online*, 2 (2), 28-34.
- Çetinkaya, M., & Gelişli, Y. (2013). Yatılı ilköğretim bölge okulu öğrencilerinin yatılı ilköğretim bölge okullarının işleyişine ilişkin görüşleri. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 1-8.
- Çilgin, Ö. (2007). *Yatılı ilköğretim bölge okullarında öğrenim gören öğrenciler ile velilerinin beden eğitimi ve ders dışı etkinliklere yaklaşımları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çinkır, Ş. (2006). *Yatılı ilköğretim bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okulları yönetimi modülü*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı
- Dikmen, S. (1990). *Türk Milli Eğitim Sistemi’nde yatılı ilköğretim bölge okulları uygulaması, sorunları ve fonksiyonel bir yapıya kavuşturulması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, TODAİE, Ankara.
- Dünya Bankası (2013). *Türkiye’de okullarda mükemmelliği teşvik etmek*. <http://documents.worldbank.org/curated/en/546661468109487977/pdf/777220REVISED000PUBLIC00Egitim0TURK.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Eraslan, L. (2006). *Yalnızlığın okulları YİBO’lar*. <http://www.memurlar.net/haber/38102/> sayfasından erişilmiştir.
- ERG (2017). Eğitim izleme raporu 2016-17. <http://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2016-17/> sayfasından erişilmiştir.
- Ferreira, F. H. G., & Gignoux, J. (2010). *Eğitimde fırsat eşitsizliği: Türkiye örneği*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı ve Dünya Bankası.
- Field, S., Kuczera, M., & Pont, B. (2007). *No more for failures: Ten steps to equity in education*. Paris: OECD.
- Friedman, M. (1955). The role of government in education. In Robert A. Solo (Ed.) *Economics and the Public Interest* (pp. 123-144). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Friedman, M. (1997). Public schools: Make them private. *Education Economics*, 5(3), 341-344.
- Gökyer, N. (2011). Yatılı ilköğretim bölge okullarının sorunlarına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 288-310.
- Gözler, K. (2000). *Türk anayasa hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

- Gülbeyaz, O. (2006). *Yatılı ilköğretim bölge okullarında ve pansiyonlu ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin örgütsel stres kaynakları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Gülcan, M. G. (2019). *Eğitim hukuku*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gündüz, H. (2006). *Yatılı ilköğretim bölge okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri (Diyarbakır örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Halıcı, P. (2005). *Yatılı ilköğretim bölge okullarına devam eden ve ailesiyle birlikte yaşayan 12-14 yaş grubu çocukların saldırganlık eğilimleri ile benlik kavramlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hayek, F. A. (2011). *The Collected Works of F. A. Hayek. Vol: 17. The Constitution of Liberty* (Ed.: Ronald Hamowy). Abingdon: Routledge.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15 (9), 1277-1288.
- İşıkoğlu, Y. E. (2007). *Hakkâri ilinde bulunan YİBO'ların olanakları ve sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnal, U., & Sadık, F. (2014). Yatılı ilköğretim bölge okullarının okul yaşam kalitesine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43(2), 169-194
- Kahraman, H., (2009). *Yatılı ilköğretim bölge okulu (YİBO) ve normal okullara devam eden ergenlerde mizah duygusu ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karakütük, K. (2016). *Eğitim planlaması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Koroğlu, M. G. (2009). *Türkiye’de yatılı ilköğretim bölge okullarının sorunlarına ilişkin YİBO yöneticileri ve öğretmenlerinin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEB (2003). *Yatılı ilköğretim bölge okulları ve pansiyonlu ilköğretim okulları yönetici kılavuz kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB (2006). *Milli eğitim istatistikleri örgün ve yaygın eğitim 2004-2005*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB (2007). *Okul yöneticileri ek kitabı*. Ankara: MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı.
- MEB (2011). *Yatılı ilköğretim bölge okulları süreci iç denetim raporu*. <http://www.meb.gov.tr> adresinden erişilmiştir.
- MEB (2018a). *İstatistiki bilgiler MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğünden yazar tarafından bizzat alınan bilgilerden derlenmiştir*.
- MEB (2018b). *Mutlu çocuklar güçlü Türkiye 2023 eğitim vizyonu*. Ankara: http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB (2020). *Örgün eğitim istatistikleri 2019-2020*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A guide to design and Implementation*. San Francisco, CA: Jossey Bass.
- Neuman, W. L. (2007). *Basics of qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson Education.
- Nigar, F. (2014). *Ortaokul öğrencileri ile yatılı bölge ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyinin karşılaştırması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- OECD (2017). *Education at a glance 2017*. Paris: OECD.
- Özdemir, S. (2009). *Çözümlerin sorunları: YİBO ve PİO'lar, taşınmalı eğitim*. İçinde Ş.İ. Başarır ve T. Palman (Eds). *Yatılılık: Okul ev olunca* (s. 152-171). Bağlam: İstanbul.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research & Evaluation methods*. Los Angeles: Sage.
- Polat, S. (2009). *Türkiye’de eğitim politikalarının fırsat eşitsizliği üzerindeki etkileri*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Psacharopoulos, G. (2009). *Returns to investment in higher education a European survey. Higher Education Funding Reform Project*. http://ec.europa.eu/education/higher-education/doc/funding/vol3_en.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Psacharopoulos, G., & Woodhall, M. (1985). *Education for development, an analysis of invest and choices*. Washington, DC: Oxford University Press.
- Russel, B. (2006). *Eğitim üzerine*. (Çeviren: Şebnem Duran). İzmir: İlyaz İzmir Yayınevi
- Savcı, M. (2014). Erken büyüyen çocuklar. *Eğitme Bakış*, 10 (30), 52,54.

- Şimşek, D. (2010). *Yatılı ilköğretim bölge okulu ve ailesi yanında kalan sekizinci sınıf öğrencilerinin akran ilişkileri, sosyal destek algıları ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tabak, H. (2019). Türk Eğitim Sisteminde eğitimde fırsat eşitliğine kuramsal bakış: Roller ve sorumluluklar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 370-393.
- Tedmem, (2016). 2016 eğitim değerlendirme raporu. <https://tedmem.org/yayin/2016-egitim-degerlendirme-raporu> sayfasından erişilmiştir.
- Toksoy, Ş. E. (2009). Yatılı okulda toplumsallaşma ve sorunları. İçinde Ş.İ. Başarır ve T. Palman (Editörler). *Yatılılık: Okul ev olunca* (s. 120-136). İstanbul: Bağlam.
- Tural, N. K. (2002). *Eğitim finansmanı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turner, B. (1986). *Eşitlik*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Ulusoy, Y. (2006). *Yatılı okullar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yağmur, Y. (2014). 2014 YBO gerçeği. *Eğitime Bakış*, 10 (30), 55-58
- Yavaş Karataş, N. (2006). *Yatılı ilköğretim bölge okullarında okuyan öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112), 7-17.
- Yılmaz, A. (2012). *Yatılı ilköğretim bölge okulları sorunlarının öğrenci algılarına göre değerlendirilmesi*. Ankara: Gaziantep Üniversitesi.
- Yolcu, H. (2018). Müfredat dışı eğitsel etkinlikler. *Eleştirel Pedagoji*, 10(55), 31-38.
- Yolcu, H., & Polat, S. (2015). Eğitime erişimde farklı değişkenlerin belirleyiciliği üzerine kuramsal bir çalışma. Ed. K. Karakütük. *Prof. Dr. Mahmut Adem'e armağan kitabı* içinde (s. 349-382). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yolcu, H. (2010). Sınıf yönetimini etkileyen etkenler. *Kuram ve uygulamada sınıf yönetimi*. (Edt. C. Gülşen). Ankara: Anı Yayıncılık.

Yazarlar

İletişim

Tuğba DEMİREL, Millî Eğitim Bakanlığı Bodrum İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir okulda sınıf öğretmenisi olarak görev yapmaktadır. İlgilendiği başlıca araştırma alanları arasında ilköğretim, yatılı okullar, AB eğitim programları ve eğitim eşitliği konuları yer almaktadır.

Tuğba Yılmaz Demirel, Bodrum İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Bodrum, Muğla/Türkiye

e-posta: t-yilmaz@hotmail.com

Türker KURT, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde Doçent Doktor olarak görev yapmaktadır. İlgilendiği başlıca araştırma alanları arasında eğitim reformları, yükseköğretimin yönetimi, eğitim liderliği ve öğretmen liderliği konuları yer almaktadır.

Türker Kurt, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara/Türkiye

e-posta: turker@gazi.edu.tr

Ek. Görüşme yapılan katılımcılara ait bilgiler

Tablo 10.

Görüşme Yapılan Katılımcılara Ait Bilgiler

Katılımcılar	Rumuz	Mesleki Deneyim (yıl)	Cinsiyet
Öğretmen 1	Fatma	6-10	Kadın
Öğretmen 2	Bilge	1-5	Kadın
Öğretmen 3	Pınar	11-15	Kadın
Öğretmen 4	Can	6-10	Erkek
Öğretmen 5	Mustafa	11-15	Erkek
Öğretmen 6	Mehmet	1-5	Erkek
Öğretmen 7	Ahmet	6-10	Erkek
Öğretmen 8	Münevver	6-10	Kadın
Öğretmen 9	Erkan	6-10	Erkek
Öğretmen 10	Gülsün	6-10	Kadın
Öğretmen 11	Emrah	16-20	Erkek
Öğretmen 12	Murat	1-5	Erkek
Öğretmen 13	Yasemin	6-10	Kadın
Öğretmen 14	Songül	11-15	Kadın
Öğretmen 15	Hasan	11-15	Erkek
Öğretmen 16	Ayşe	6-10	Kadın
Öğretmen 17	Tuncer	11-15	Erkek
Öğretmen 18	Cemil	6-10	Erkek
Öğretmen 19	Büşra	11-15	Kadın
Öğretmen 20	Aziz	11-15	Erkek
Öğretmen 21	Adem	11-15	Erkek
Öğretmen 22	Ömer	11-15	Erkek
Öğretmen 23	Nihan	11-15	Kadın
Öğretmen 24	Deniz	11-15	Kadın
Öğretmen 25	Engin	6-10	Erkek
Öğretmen 26	Didem	11-15	Kadın
Öğretmen 27	Serkan	11-15	Erkek
Öğretmen 28	Zeki	11-15	Erkek
Öğretmen 29	Sezin	11-15	Kadın
Öğretmen 30	Zafer	6-10	Erkek
Öğretmen 31	Özge	11-15	Kadın
Öğretmen 32	Kübra	11-15	Kadın
Öğretmen 33	Fatih	6-10	Erkek
Öğretmen 34	Ayhan	6-10	Erkek
Öğretmen 35	Ali	11-15	Erkek
Öğretmen 36	Hakan	21-25	Erkek
Öğretmen 37	Kemal	6-10	Erkek
Öğretmen 38	Erdem	11-15	Erkek
Öğretmen 39	Gönül	11-15	Kadın